

> Retouradres Postbus 40225, 8004 DE Zwolle

Rijkswaterstaat
Postbus 20906
2500 EX DEN HAAG

**Rijksdienst voor
Ondernemend
Nederland**

Postbus 40225,
8004 DE Zwolle
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
wnb@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Bijlagen
2

Datum 26 juli 2021
Betreft Beslissing op aanvraag

Geachte heer/mevrouw,

Op 26 februari 2021 heeft u een ontheffing aangevraagd. Ik heb uw aanvraag met de aanvullingen van 25 maart, 19 april, 3 mei en 6 mei 2021 beoordeeld. In deze brief licht ik dit nader toe en leest u wat mijn beslissing is.

Procedure

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat heeft in meerdere tracébesluiten (2014, 2016, 2017 en 2019) het tracé Aanpak Ring Zuid vastgesteld. Dit tracé omvat een deel van de A7 tussen afrit Hoogkerk en Westerbroek. Daarnaast maken enkele aanliggende wegen en afslagen deel uit van het plangebied, zoals een deel van de A28 en de Westelijke Ringweg (N370). Het grootste deel van het plangebied is gelegen binnen de bebouwde kom aan de zuidkant van de stad Groningen.

Vergunningen/ontheffingen benodigd voor de realisatie van Tracébesluit A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen, fase 2 (en de wijzigingen daarop) vallen binnen de werkingssfeer van de Tracéwet (Tw). Dit besluit is één van de besluiten als bedoeld in artikel 20, tweede lid van de Tracéwet. Op grond van artikel 20, vierde lid van de Tracéwet is dit besluit daarom voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht. Op dit besluit is daarnaast afdeling 2 van hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet van toepassing.

Behandeling zienswijzen

Op 14 mei 2021 is een ontwerpbesluit voor 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen, fase 2' genomen. Vervolgens vond kennisgeving en ter inzagelegging plaats, gedurende zes weken, tot en met 24 juni 2021.

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgeving en de terinzagelegging van het ontwerpbesluit zijn twee zienswijzen op het ontwerpbesluit naar voren gebracht, namens Rijkswaterstaat en namens de Vleermuiswerkgroep.

De zienswijzen hebben er toe geleid dat het besluit op een aantal punten is gewijzigd. De reactie op de zienswijzen vindt u in de antwoordnota (bijlage 2 bij dit besluit).

Eerdere ontheffing

Op 1 februari 2018 is een ontheffing verleend voor het overtreden van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, vierde lid Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en de watervleermuis (*Myotis daubentonii*) voor cluster 2, in de omgeving van de Julianavijver en de Papiermolentunnel in de stad Groningen, (kenmerk WNB/2017/010.toek) met daarop een wijziging van 30 april 2021 (kenmerk WNB/2017/010A.toek). Deze ontheffing loopt op 1 augustus 2021 af. Ten tijde van deze ontheffingsaanvraag is een aantal projectwerkzaamheden al uitgevoerd. In cluster 2 is de Julianavijver gedempt en de Braillevijver aangelegd als compensatiegebied.

Ook zijn enkele bestaande gebieden geoptimaliseerd als foerageergebied en/of vliegroute voor vleermuizen. Het gaat daarbij om de Dinkelvijver, het Papiermolenterrein de Papiermolenlaan, de Hora Siccamavijvers en de sportvelden bij het Gomarus College. Doordat het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' vertraagd is, kan het niet worden afgerond binnen de geldigheidstermijn van de eerdere ontheffing van 1 februari 2018. Vanwege de meerjarige vertraging vraagt u een nieuwe ontheffing aan, in plaats van een verlenging van uw huidige ontheffing. U kiest ervoor om de nieuwe aanvraag het gehele projectgebied te laten omvatten, in plaats van alleen cluster 2, de omgeving van de Julianavijver en de Papiermolentunnel.

Inhoud aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen', gelegen in de stad en gemeente Groningen. Het project betreft het realiseren van een betere infrastructuur rondom de stad Groningen. Het plangebied bestaat uit de volgende clusters met in hoofdlijnen de belangrijkste onderdelen aangegeven:

Cluster 1: Vanaf viaduct Hoogkerk tot en met Vrijheidsplein

- *KW 01 – Viaduct Peizerweg*: Kunstwerk beschermen tegen corrosie, faunapassage aanleggen en het bovenliggend hoofwegennet renoveren.
- *KW 02 – Piccardhoftunnel*: Fietstunnel verbreden, faunapassage renoveren en bovenkant van kunstwerk renoveren.
- *KW 03 – Op/afrit Laan Corpus den Hoorn*: Afrit Drachten vervalst en de A7 wordt hier verbreed. Vervolgens wordt een nieuwe afrit gerealiseerd en de botrotonde wordt heringericht met aansluiting op onderliggend wegennet.
- *KW 04 – Viaduct Vrijheidsplein*: De werkzaamheden zorgen voor een directe aansluiting van de westelijke ringweg op de zuidelijke ringweg en andersom. Het Vrijheidsplein wordt ongelijkvloers en de verkeerslichten bij de westelijke ring bij Martiniplaza verdwijnen. Tevens wordt op deze locatie een faunapassage gerenoveerd.
- *A7 tussen KW02 en KW04*: De A7 wordt hier verbreed, daarbij worden nieuwe bermen aangelegd en bomen geplant.
- *KW 05 – kruising Leonard Springerlaan x N370-Concourslaan*: Verleggen persriool en sloop van fiets/voetgangerstunnel.
- *KW 06 – Concourslaan*: Bestaande kunstwerk wordt gesloopt en nieuwe combiwanden worden geplaatst.

- *N370*: De N370 wordt circa vijf meter verhoogd.

Cluster 2: Vanaf Vrijheidsplein tot en met Julianaplein, inclusief de A28

- *KW 07 – Paterswoldseweg*: Sloop viaduct en de bouw van een nieuw viaduct.
- *KW 08 – brug Noord-Willemskanaal*: Plaatsen van een tijdelijke brug en het vervangen van de bestaande brug.
- *KW 09 – Julianaplein*: Huidige Julianaplein moet plaatsmaken voor een ongelijkvloerse kruising. De Julianavijver is gedempt en begroeiing bij het Julianapark is weggehaald. Er zal een tijdelijke T-kruising worden aangelegd zodat er ruimte is om het Julianaplein te verbouwen met twee ongelijkvloerse tunnels. Als compensatie is de Braillevijver aangelegd. Na afloop van de werkzaamheden wordt een nieuwe Julianavijver aangelegd die wordt verbonden aan de Braillevijver.
- *KW 09.04 – viaduct Vondellaan*: Dit kunstwerk zal worden gesloopt om ruimte te maken voor het ongelijkvloerse Julianaplein.
- *Vondellaan*: De Vondellaan zal worden heringericht. Het fietspad wordt verplaatst, er worden kabels en leidingen verlegd en er wordt een duiker geplaatst tussen de nieuwe Julianavijver en de waterpartij bij het Hendrik de Vriesplantsoen.
- *KW 10*: De fietstunnel (verbinding tussen Hoornsediëp en Brailleweg) zal worden gesloopt.
- *Ombouw A28*: Tussen KW12 en KW14 wordt de A28 omgebouwd.
- *KW 12 – Brailleweg*: Aanbrengen fundering en betonwerk.
- *KW 13 – Van Iddekingeweg*: Het viaduct over de Van Iddekingeweg moet circa tien meter worden verbreed. Er wordt ongeveer zes meter gesloopt en de rest wordt gerenoveerd, daarna wordt het kunstwerk uitgebreid.
- *KW 14 – Van Ketwich Verschuurlaan*: Renovatiewerkzaamheden aan de onderzijde en bovenzijde van het kunstwerk.
- *KW 15 – Papiermolentunnel*: Er wordt een nieuwe tunnel aangelegd tussen de rivierenbuurt en zwembad De Papiermolen. Deze tunnel zal langer en lager worden. De huidige tunnel wordt eerst gesloopt.

Cluster 3: Vanaf Julianaplein tot Europaplein: verdiepte ligging

- *KW 16 – Hereweg*: Het viaduct over de Hereweg wordt gesloopt en dit gebied wordt heringericht. Tevens wordt er een uitkijktoren gebouwd ter hoogte van de Hereweg.
- *Maaslaan*: Er komt een nieuwe verbindingsweg vanaf de Maaslaan met aansluiting op de Hereweg. Herinrichting van de Maaslaan vindt ook plaats.
- *Sterrebos*: Er worden langs de randen van het Sterrebos werkzaamheden uitgevoerd voor de realisatie van de verdiepte ligging van de weg. Werkzaamheden bestaan onder andere uit het intrillen van damwanden.
- *Zuiderplantsoen*: Dit is een nieuw aan te leggen robuuste groenstructuur met bosschage die boven op een deel van de verdiepte ligging van de ringweg komt te liggen en een belangrijke verbinding vormt tussen het noordelijke en zuidelijke Sterrebos, die door de ringweg van elkaar gescheiden zijn. Deze vliegroute wordt daarmee een belangrijke verbinding tussen verblijfplaatsen en leefgebieden van vleermuizen voor vleermuizen.

- *KW 17 – Helperzoom*: Verdere damwanden worden geplaatst en bestaande grondlichamen worden verwijderd. Een spoordek wordt ingeschoven.
- *Esperantotunnel*: Een voetgangerstunnel wordt gerealiseerd.
- *KW 18 – Oude Winschoterdiep*: Deze wordt tijdelijk, gedurende enkele jaren, gedempt. Er komt een tijdelijk fietspad en een tijdelijke bouwweg over de demping. Restanten van KW18 en het onderliggende wegennet worden gesloopt. Er wordt een nieuw aquaduct gebouwd.
- *KW 19 – Verdiepte ligging deel zuidelijke ringweg*: Damwanden worden geplaatst en vervolgens wordt de bouwkuip uitgegraven.

Cluster 4: Vanaf Europaplein tot en met de aansluiting Westerbroek

- *KW 21 – Europaweg*: Het viaduct over de Europaweg en de afritten die aansluiten op deze weg worden gefaseerd vernieuwd.
- *Lübeckweg*: Deze weg wordt afgesloten bij de verbreding van KW21.11, nadat de aansluiting van de op- en afrit van de Stettinweg gereed is. De inrichting verandert vanwege de aanleg van de weg boven op een palenmatras.
- *Skivijver*: Er komt een nieuwe afrit ter vervanging van de huidige afrit vanuit het westen naar de Europaweg. Vanwege de nieuwe afrit moet de oostelijk helft van de skivijver worden gedempt. Wederom komt er een tijdelijke bouwkuip, worden er wanden geplaatst en een palenmatras.
- *KW 22 – Bornholmstraat*: Vanwege de afrit richting de Europaweg wordt de noordzijde van deze weg uitgebreid.
- *KW 23 – Nieuwe Winschoterdiep*: Onder de N7 tegen de kelder komen er extra steunberen en wanden. Tevens wordt het brugdek vervangen en een nieuwe bruginstallatie geplaatst.
- *KW 24 – Ronde Osloweg/Kielerbocht*: De rotonde wordt aan de noordzijde verbreed in verband met de nieuwe oprit.
- *KW 27 – Kielerbocht*: De uitvoeger wordt uitgebreid naar een tweestrooksweg. Er is een faunapassage aangelegd.
- *KW 26 – Knooppunt Euvelgunne*: Asfalteringswerkzaamheden.
- *KW 30 – Westerbroek (reeds afgerond)*: Weg en wegberm zijn verbreed en er is riolering aangebracht. Er is een nieuwe watergang gegraven en de oude watergang is gedempt.

De werkzaamheden van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen', zijn beschreven in paragraaf 2.2 van het rapport 'Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021.

Deze bestaan in grote lijnen uit:

- Het ontgraven en opbrengen van grond.
- Het (tijdelijk) lokaal verlagen van de waterstand.
- Het aanbrengen van drainage en integrale hemelwaterafvoer.
- Het aanbrengen van taluds en de verhardingsconstructie.
- Het verleggen en aanleggen van kabels en leidingen.
- Het slopen van kunstwerken, het aanbrengen van afrastering langs de weg.
- Het plaatsen van wegverlichting, het aanleggen van wegbermen.
- Het dempen, vergraven en aanleg van watergangen.
- Het gebruik van tijdelijke gronddepots binnen het plangebied en het transport van materialen.

Daarnaast worden bomen gekapt en wordt struweel verwijderd. Tevens worden bomen en/of struiken aangeplant.

U vraagt ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, eerste en tweede lid Wnb voor wat betreft exemplaren van de blauwe reiger (*Ardea cinerea*) en van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, tweede en vierde lid Wnb voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), de meervleermuis (*Myotis dasycneme*) en de watervleermuis (*Myotis daubentonii*).

Besluit

Ik verleen u ontheffing voor de locaties genoemd in voorschrift d. voor de periode vanaf de dag van bekendmaking van dit definitieve besluit tot en met 31 mei 2025, van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, tweede lid Wnb voor zover dit betreft het opzettelijk beschadigen en vernielen van vier nesten en rustplaatsen van de blauwe reiger. Daarnaast verleen ik u ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, vierde lid Wnb voor zover dit betreft het beschadigen of vernielen van voortplantings- of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis en de watervleermuis.

Ik verleen u geen ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, eerste lid Wnb en artikel 3.5, tweede lid Wnb.

De overwegingen die ten grondslag liggen aan dit besluit worden in bijlage 1 toegelicht.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

- a. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soort(en) en beschreven verboden handelingen verleend.
- b. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
- c. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die vallen onder de bevoegdheid van onze Minister conform artikel 1.3 van de Wnb.
- d. Het gebied waarvoor de ontheffing geldt is opgedeeld in vier clusters voor het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen', gelegen in de gemeente Groningen zoals is weergegeven in figuur 2.1, figuur 2.2, figuur 2.3 en figuur 2.4 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021. De ontheffing geldt voor vier nesten van de blauwe reiger in het Sterrebos zoals weergegeven in figuur 4.1 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021. Daarnaast betreft de ontheffing zeven vliegroutes: viaduct Vrijheidsplein (KW 04), over N370 ter hoogte van viaduct Concourslaan en omgeving (KW 06), brug Noord-Willemskanaal (KW 08),

viaduct Vondellaan (KW 09.04), viaduct Van Iddekingeweg (KW 13), over A7 ter hoogte van tunnel Papiermolenlaan (KW 15) en brug Oude Winschoterdiep (KW 18), en drie foerageergebieden: Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan, Julianavijver en Skivijver.

- e. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met het bevoegd gezag indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift b noodzakelijk zijn.
- f. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
- g. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing, de bijbehorende brief en het juiste ecologisch werkprotocol op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichhouders of opsporingsambtenaren.
- h. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier in te vullen en naar het bevoegd gezag te zenden.

Specifieke voorschriften

- i. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in hoofdstuk 6, pagina 62 tot en met 76, van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021, het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd Mitigatie- en Compensatieplan (van Goethem & de Vries 2018)' van 12 januari 2018 en zoals beschreven in de aanvullingen van 25 maart, 19 april, 3 mei en 6 mei 2021.
- j. De maatregelen zoals beschreven in het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018 blijven van toepassing voor cluster 2 bij deze ontheffing tot 31 mei 2025.
- k. U dient de tijdslijn van het 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' bij te werken. U dient daarbij te verduidelijken welke onderdelen uit het plan van 12 januari 2018 reeds zijn uitgevoerd en wanneer deze onderdelen zijn uitgevoerd. Dit bijgewerkte plan dient u op 1 augustus 2021 ter kennisname voor te leggen aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Daarbij behoudt de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland tevens de mogelijkheid aanvullende voorschriften op te leggen, indien zij dit noodzakelijk acht.
- l. Indien blijkt dat tijdens de uitvoering van de werkzaamheden, een nog niet eerder vastgestelde functionaliteit van een verblijfplaats, vliegrouwe of foerageergebied in het geding komt door de uitvoering van werkzaamheden, dient u direct de desbetreffende werkzaamheden stil te leggen en dient de betrokken ecologisch deskundige onverwijld contact op te nemen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

- m. U dient een jaarlijkse monitoringsrapportage voor te leggen aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, ingaande vanaf 2021 tot en met 2025. Deze rapportage dient u uiterlijk op 1 maart van het op de monitoring volgende jaar aan te leveren. De rapportage dient inzicht te verstrekken in de voortgang van het project en de uitvoering van de door u voorgestelde mitigerende en compenserende maatregelen zoals genoemd in voorschrift i. en de overige in de ontheffing voorgeschreven maatregelen. De maatregelen en de monitoringsverplichtingen, zoals vermeld in het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018 dienen tevens te worden voorgezet en meegenomen in deze monitoringsrapportage. De monitoring dient om de effectiviteit van de maatregelen te borgen voor het behoud van de functionaliteit van de essentiële verblijfplaatsen en de bijbehorende functionele leefgebieden van de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger, de water- en meervleermuis en de blauwe reiger. Daarbij dient onder meer aandacht besteed te worden aan de aantallen dieren die gebruik maken van de (nieuwe) functionaliteiten ten opzichte van de aantallen voor het project. Voor eventuele significante verschillen in de gebruikintensiteit dient u verklaringen aan te dragen. Dit is noodzakelijk omdat tot dusver gebleken is dat de maatregelen niet altijd het gewenste effect hebben gehad.
- n. De monitoring van de vleermuizen dient te geschieden conform de soortinventarisatieprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus voor vliegroutes en foerageergebieden. Indien uit de monitoring blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van de aangevraagde lokale populaties in het geding komt omdat de effectiviteit van de mitigerende of compenserende maatregelen in het kader van het project niet voldoende is geborgd, kunnen aanvullende voorschriften worden opgelegd.
- o. Na de oplevering van de Julianavijver en het omringende groen (voorheen Julianapark) en het Zuiderplantsoen dient monitoring van de foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen op deze locaties in 2025 en in 2027 plaats te vinden. De monitoringrapportages dienen respectievelijk uiterlijk 1 maart 2026 en 1 maart 2028 ter kennisname te worden overlegd aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de gemeente Groningen en de provincie Groningen. De monitoring voor vleermuizen dient minimaal te geschieden conform de soortinventarisatieprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus voor vliegroutes en foerageergebieden.

Blauwe reiger

- p. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de broedperiode van broedvogels en specifiek van de blauwe reiger (de broedperiode loopt globaal van februari tot en met mei voor de blauwe reiger). Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige op het gebied van de blauwe reiger.

- q. De kraan wordt geplaatst tussen het DUO-gebouw en de Hereweg, zoals toegelicht en aangegeven in figuur 4.1, pagina 41 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021.
- r. De kraan met giek wordt na het broedseizoen in 2021, uiterlijk op 1 december 2021, geplaatst zodat er een ruime gewenningsperiode is voor de start van het broedseizoen 2022 met betrekking tot het bewegingsgebied van de giek voor de blauwe reiger.
- s. De vier nesten onder het bewegingsgebied van de giek dienen uiterlijk op 1 december 2021 te worden weggehaald zodat de blauwe reiger ruim voor het broedseizoen 2022 kan uitwijken naar alternatieve locaties binnen het Sterrebos. Het weghalen van de vier nesten dient te gebeuren onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de blauwe reiger.
- t. De sloopwerkzaamheden en het intrillen van de damwanden ten noorden van de locatie Sterrebos dienen buiten de broedperiode van de blauwe reiger plaats te vinden.

Vleermuizen

- u. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare actieve periode van de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis en de watervleermuis. Deze periode loopt globaal van 1 april tot en met 1 november. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kan deze periode langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige op het gebied van de soorten genoemd in deze ontheffing en beschreven in het logboek bij het ecologisch werkprotocol (hierna: EWP).
- v. Op de bouwterreinen bij de volgende vliegroutes en foerageergebieden dient u tijdens de kwetsbare actieve periode van vleermuizen de tijdelijke verlichting te beperken tot vleermuisvriendelijke verlichting:
  - Vliegroute Vrijheidsplein (KW 04)
  - Vliegroute over de N370 ter hoogte van viaduct Concourslaan (KW 06)
  - Vliegroute brug Noord-Willemskanaal (KW 08)
  - Vliegroute viaduct Van Iddekingeweg (KW 13)
  - Vliegroute over A7 ter hoogte van Papiermolentunnel (KW 15)
  - Vliegroute brug Oude Winschoterdiep (KW 18)
  - Foerageergebied Westelijke ring tussen het Stadspark en de Concourslaan,
  - Foerageergebied Julianavijver
  - Foerageergebied Skivijver.

Vleermuisvriendelijke verlichting betekent dat de lichtuitstraling dient te worden geminimaliseerd door de hoogte van de lichtarmaturen, de keuze van lichtkleur, richting (scherpe *cut-off* naar beneden) en de lichtintensiteit op vleermuizen af te stemmen.

- w. Indien bij uitzondering, nachtelijke werkzaamheden dienen te worden verricht, zoals toegelicht in uw aanvulling van 25 maart 2021, dient u de tijdspanne van de werkzaamheden, de lichtverstrooiing en de fysieke obstructie van vliegroutes zoveel mogelijk te beperken. Dit dient te worden toegelicht met de lichtplannen in het bijbehorende EWP.
- x. U dient in de permanente situatie (na voltooiing van de werkzaamheden op de desbetreffende locatie) de lichtuitstraling gedurende de kwetsbare actieve periode van vleermuizen te minimaliseren door de hoogte van de lichtarmaturen, keuze van de kleur, richting/scherpe *cut-off* naar beneden en de lichtintensiteit op aanwezige soorten vleermuizen af te stemmen. Daarbij dient u te voldoen aan de specifieke vereisten van de aanwezige soorten vleermuizen en rekening te houden met barrièrewerking (zoals van een sluis/brug en oversteekplaatsen). Ook dient voldoende donkere ruimte aanwezig te blijven tussen de armaturen onderling en de aanwezige begroeiing om de functionaliteit als vliegroute te borgen.
- y. De onderbouwing van de vereisten voor tijdelijke en permanente verlichting met betrekking tot de locatie, de hoogte, de armaturen en de lichtintensiteit dienen in de respectievelijke EWP's, de lichtplannen en verlichtingsplannen door de betrokken ecologisch deskundige te worden vastgelegd.
- z. Cluster 1, over N370 ter hoogte van viaduct Concourslaan en omgeving: U dient te allen tijde de functionaliteit te waarborgen van de huidige twee verkeersborden die de vliegroute van de gewone dwergvleermuis ondersteunen. Dit dient te worden gemonitord door een ecologische deskundige op het gebied van vleermuizen.
- aa. Cluster 1, Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan: U dient een herinrichtingsplan op te stellen voor het deel langs de bosranden grenzend aan de N370 waar gewerkt wordt en voor het deel aan de westzijde langs de Concourslaan dat gebruikt zal worden als tijdelijke bouwplaats-inrichting waar de jonge aanplant langs de Concourslaan tijdelijk wordt verplaatst. Cumulerende negatieve effecten van mitigerende maatregelen dient u hierbij te voorkomen. Na afronding van de werkzaamheden dient het werkterrein permanent te worden teruggebracht in een staat die als leefgebied voor de vleermuizen ten minste vergelijkbaar is met de situatie voor de tijdelijke bouwplaats-inrichting en de bosranden. Dit houdt in dat u de oude situatie vastlegt op kaart en de staat van het aanwezige leefgebied voor de vleermuizen documenteert voordat u start met de projectwerkzaamheden. Het herinrichtingsplan voor deze locaties, inclusief overzichtskaarten en beschrijving van de oude situatie, dient u minimaal 3 weken voorafgaand aan de herinrichtingswerkzaamheden ter kennisname voor te leggen aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Daarbij behoudt de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland tevens de mogelijkheid aanvullende voorschriften op te leggen, indien zij dit noodzakelijk acht.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

bb. Cluster 2, Julianavijver: U dient een herinrichtingsplan voor zowel de vijver als de groenvoorziening in de beoogde permanente situatie ter kennisname voor te leggen aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, minimaal twee jaar voordat u begint met de herinrichtingsmaatregelen voor het foerageergebied de Julianavijver en haar groene omgeving (voorheen Julianapark). Niet alleen de grootte van de waterplasomvang (minimaal 3800 m² zoals voorheen), ook de vereiste maatregelen om met deze vijver een functionele voedselbron te creëren vanaf het begin zijn van groot belang. Bij het opstellen van het nog te overleggen herinrichtingsplan van de Julianavijver en haar omgeving dient u dan ook rekening te houden met de volgende voorschriften:

- De vijver en haar directe omgeving dienen donker te zijn. U dient te voorkomen dat direct licht op het water en de groenvoorziening valt. Dit houdt in dat gedurende de kwetsbare actieve periode van de vleermuizen geen verlichting inclusief strooilicht aanwezig is.
- U dient een onderbouwing te overleggen van de effectiviteit van de herinrichting (waterpartij(en) en omgeving). De herinrichting dient beschut gelegen water met een oppervlakte vrij van waterplanten en een robuuste groene omgeving te garanderen, waarbij de waterpartij(en) en groenvoorziening functioneren als foerageergebied voor de water- en gewone dwergvleermuis. De begroeiing dient daarnaast een porositeit van minder dan 30 procent na drie jaar te hebben.
De oude situatie dient zo veel mogelijk te hersteld te worden wat betreft hoogte, dichtheid insectenaanbod en het oppervlak waar gejaagd kan worden. Vanaf het begin dient een laanstructuur aanwezig te zijn tussen aaneengesloten boomstructuren rondom de vijver, aansluitend op vliegroutes.
- Uitsluitend inheemse bomen, zoals eiken, zomerkindes, wilgen, zwarte els, struiken (minimaal 4 meter hoog), en oeverbepanting zoals ruigtes en een kruidlaag rondom de vijver dienen te worden aangeplant om de foerageerfunctie van de vijver en de omgeving te waarborgen.
- Nieuw aan te planten bomen dienen een hoogte te hebben van minimaal vijf meter waarbij de onderste kroonbreedte minimaal 2,5 meter dient te zijn en waarbij de plantafstand maximaal zeven meter bedraagt.
- Voor wat betreft de omvang van de waterpartij en de vereiste windluwte op de vijver dienen minimaal dubbele rijen op maximaal zeven meter van elkaar te worden geplant, waarbij de plantafstand 16 meter kan zijn met een struiklaag van tenminste drie meter breed. De bosschages dienen voor de vereiste windluwte op de vijver in dit kader vanaf het eerste jaar van aanplant te passen bij de vormgeving van de vijver.
- De horizontale (droge) breedte van het talud dient minimaal 5 meter te zijn waarbij de kronen van bomen of struiken ook in de toekomst duurzaam kunnen uitgroeien.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

- De helling van het talud dient tussen 1:7 en 1:8 te zijn opdat voldoende ruimte aanwezig is voor de oeverbegroeiing.
  - U dient bij de te graven vijver rekening te houden met de zich wijzigende klimaatfactoren, derhalve dient de vijver voldoende diep te zijn om verdroging als ook kroosvorming te voorkomen.
  - De vijver dient vanaf het begin gekenmerkt te worden door windluwte op het water vanuit alle windhoeken. Gezien de langzame groei van bomen zoals eiken, de omvang van de vijver en de vereiste windluwte op het water, dienen naast hardhout dan ook overmatig snelgroeiend zachthout en hoge struiken, te worden aangeplant. Als de hardhouten bosschage voldoende hoogte en kroonontwikkeling heeft om de beschutting te bieden voor een windstille vijver, kunnen wilgen en dergelijke alsnog worden verwijderd.
- cc. U dient een inrichtingsplan voor het Zuiderplantsoen minimaal twee jaar voor de inrichting ter kennisname te overleggen aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de gemeente Groningen en de provincie Groningen. Daarbij dient het inrichtingsplan specifiek te voldoen aan:
- Waterhuishoudingmaatregelen waarbij rekening wordt gehouden met extreme klimaatwijzigingen;
  - Vleermuisvriendelijke verlichting, gedurende de kwetsbare actieve periode van de vleermuizen, zie hierbij ook de voorschriften v. tot en met y.;
  - Aanplant van inheemse bomen (minimale hoogte vijf meter) en struiken van voldoende hoogte om als vliegverbinding vanaf het begin van de aanplant te kunnen functioneren.
- dd. Cluster 4, Skivijver: U dient in het EWP concrete maatregelen op te nemen ter behoud van de functionaliteit van het foerageergebied aan de west- en zuidzijde van de Skivijver en de aangrenzende bomenrij.
- ee. U dient een (overdrachts-) memorandum op te stellen dat inzicht geeft ten aanzien van het leefgebied (vliegroutes en foerageergebied) van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, de meer- en de watervleermuis en ten aanzien van de wijze waarop de waterkwaliteit op duurzame wijze wordt geborgd voor de watervleermuis. Dit memorandum dient u na afronding van het project, tezamen met de beheer- en onderhoudsplannen te overleggen aan de gemeente Groningen en de Provincie Groningen.

Overige voorschriften

- ff. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een ecologisch deskundige op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
- gg. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op locatie op de hoogte te worden gesteld.

hh. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, minimaal zes maanden voor het verstrijken van deze termijn, een verzoek tot verlenging van de ontheffing in te dienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Beroep

Dit besluit is voorbereid ingevolge artikel 20 tweede en vierde lid Tw. Ingevolge artikel 25a Tw kan gedurende zes weken na bekendmaking van dit besluit tegen dit besluit beroep ingesteld worden. Het beroepschrift dient te worden gericht aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag. Het beroepschrift moet worden ondertekend en dient ten minste te bevatten: naam en adres van de indiener, de dagtekening, een omschrijving van het besluit waartegen het beroep is gericht, alsmede de gronden van het beroep. Daarnaast dient in het beroepschrift aangegeven te worden tegen welk specifiek besluit beroep wordt ingesteld, aan wie het besluit is gericht en op welke datum het besluit is genomen.

Op het besluit is afdeling 2 van hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet van toepassing. Dit betekent dat in het beroepschrift moet worden aangegeven welke beroepsgronden worden aangevoerd tegen het besluit. Na afloop van de beroepstermijn kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd. Vermeld in het beroepschrift dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

Het beroep schorst de werking van het besluit niet. Indien er beroep is ingesteld is het mogelijk om een voorlopige voorziening te vragen, bijvoorbeeld inhoudende een schorsing. Het verzoek om voorlopige voorziening moet worden ingediend bij de Voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Met vriendelijke groet,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
namens deze:

Arjan Wierda
Teammanager Vergunningen Natuur Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Bijlage 1: Overwegingen Wet natuurbescherming

Onderzoek

Het ecologisch onderzoek, gepresenteerd in de rapportage 'Ecologisch onderzoek Groningen, A7 Ringweg Zuid, Ecologische onderzoek naar beschermde soorten in het kader van de Wet Natuurbescherming'¹, heeft plaatsgevonden op 31 maart 2020 (quick-scan), 22 april 2020 en aanvullende ecologische inventarisaties gedurende de maanden april, juni, juli, augustus en september naar vleermuizen in 2020. Een overzicht van de onderzochte gebieden is weergegeven in de figuren 6.1 tot en met figuur 6.4 van de hiervoor genoemde rapportage. De geactualiseerde ecologische inventarisatie is dan ook voldoende recent.

Bij deze inventarisatie zijn ook de onderzoeksresultaten van het besluit Ringweg Zuid fase 2, cluster II, te Groningen², betrokken.³ In dit kader noemt u specifiek een aantal onderzoeken⁴ die voor de eerdere ontheffingsvraag zijn uitgevoerd.

Het veldbezoek op 31 maart 2020 is door twee ecologen uitgevoerd van 9:30 tot 17:00 uur, bij een minimumtemperatuur van 0°C en een maximum temperatuur van 10°C en een windsnelheid van 2 Bft, op een onbewolkte dag.

Aanvullende ecologische inventarisaties naar vleermuizen zijn gedurende de maanden april, juni, juli, augustus en september 2020 uitgevoerd om de huidige situatie ten aanzien van de vleermuizen binnen het plangebied te actualiseren in het kader van het mitigatieplan. Tevens zijn lopende monitoringsonderzoeken bij de actualisatie van de ecologische inventarisatie betrokken⁵.

¹ Ploeg, R. & D. van der Ploeg, 2020. Ecologisch onderzoek Groningen, A7 Ringweg Zuid: Ecologische onderzoek naar beschermde soorten in het kader van de Wet Natuurbescherming. JMe-rapport R20.052 JM ecologie, Gorredijk.

² WNB/2017/010.toek en WNB/2017/010A.toek, Besluit van 1 februari 2018. Deze ontheffing verloopt op 1 augustus 2021. Door de vertraging van het project, zijn de werkzaamheden in cluster 2 nog niet ten einde. In dit kader was een Geactualiseerd Mitigatie- en compensatieplan opgesteld, waarbij in de periode 2018-2020 gemonitord werd door Regelink Ecologie & Landschap.

³ Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan, JM-ecologie, 23 januari 2018.

⁴ Een inventarisatie naar natuurwaarden in en in de directe omgeving van het tracé van de Ringweg, nadat het tracé was vastgesteld. D. Tuitert, 2016, Actualisatie veldonderzoek Aanpak Ring Zuid Groningen, Resultaten aanvullend veldonderzoek naar zwaarder beschermde soorten, Sweco, 21 oktober 2016. D. Tuitert, 2017, Effectbeoordeling natuur Aanpak Ring Zuid, Beoordeling effecten op zwaarder beschermde soorten op grond van de Wet natuurbescherming, Sweco, 17 maart 2017. D. Tuitert, 2017, Verslag veldbezoek vleermuizen Vondellaan, Sweco, 22 november 2017. kennis en het deskundigenoordeel van de Vleermuiswerkgroep Groningen en verschillende rapportages in het kader van de Stedelijke Ecologische Structuur Groningen (SES). Ten slotte zijn ook een aantal ecologische beoordelingen gebruikt van projecten die grenzen aan het projectgebied van de Zuidelijke Ringweg.

⁵ T.P. Molenaar, 2018. Monitoring watervleermuis Groningen Nulmeting (2017). In het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport RA17161-02, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer. Molenaar, T.P., 2019. Monitoring Vleermuizen Ring Zuid Groningen. In het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport RA18147-

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Deze lopende monitoringsonderzoeken worden beschreven in het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018.

De onderzoeken zijn conform de soortinventarisatieprotocollen van Netwerk Groene Bureaus uitgevoerd.

Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen

De ecologische inventarisatie is onderverdeeld conform de werkgebieden binnen het plangebied:

- Cluster 1: Vanaf viaduct Hoogkerk tot en met Vrijheidsplein;
- Cluster 2: Vanaf Vrijheidsplein tot en met Julianaplein, inclusief de A28;
- Cluster 3: Vanaf Julianaplein tot Europaplein: verdiepte ligging;
- Cluster 4: Vanaf Europaplein tot en met de aansluiting Westerbroek

Cluster 1 tot en met 4: Broedvogels algemeen

Gezien de grootte van het plangebied en de duur van het project, heeft geen gericht nader onderzoek naar aanwezige broedvogels plaatsgevonden. De kans is echter aannemelijk dat binnen het plangebied geschikt broedgebied aanwezig is. Groenvoorzieningen of bij oevers van aanwezige watergangen zijn, kunnen diverse soorten zangvogels of watervogels gaan broeden. Ook op buiten gebruik zijnde bouwterreinen of zandhopen, bestaat de mogelijkheid dat een zwarte roodstaart (*Phoenicurus ochruros*), scholekster (*Haematopus ostralegus*) of een oeverzwaluw (*Riparia riparia*) kan nestelen. Gedurende de broedperiode is de kans aanwezig dat door uitvoering van de werkzaamheden, in gebruik zijnde nesten kunnen worden vernield. Om negatieve effecten van de werkzaamheden op broedvogels in het algemeen tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in hoofdstuk 6.2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021. U heeft daarmee geoordeeld dat door het nemen van mitigerende maatregelen geen verbodsbepalingen worden overtreden en er geen ontheffing wordt aangevraagd. Desalniettemin dient u contact op te nemen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien nesten of broedende vogels worden aangetroffen tijdens de uitvoering van de werkzaamheden zoals bedoeld wordt in voorschrift e.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

01A, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen. Molenaar, T.P., 2020. Monitoring Vleermuizen Ring Zuid Groningen -2019. In het kader van de Wet natuurbescherming. Rapport RA18147-02-DEF, Regelink Ecologie & Landschap, Wageningen. E. de Vries & M. Krijn, 2020, Damping Oude Winschoterdiep KW 18, Altenburgh & Wymenga, E. de Vries, 2019, Rapportage veldonderzoek vliegroute van vleermuizen bij KW2, Altenburgh & Wymenga, E. de Vries & T. Smink, 2020, Rapportage monitoring vliegroutes vleermuizen KW7 en KW12 in 2020, Altenburgh & Wymenga.

Cluster 1: Slechtvalk

Een broedpaar slechtvalk (*Falco peregrinus*) heeft een verblijfplaats in een nestkast aan de oostgevel van het gebouw van de Gasunie. Deze broedplaats ligt nabij het plangebied. De slechtvalk is een jager die wordt aangetrokken door concentraties vogels zoals de stadsduif, eenden, maar ook steltlopers ten zuidwesten van de stad Groningen bij Onlanden. Daar de slechtvalk foerageert zowel binnen als buiten het plangebied verwacht u geen negatieve effecten op dit broedpaar gedurende de uitvoering van werkzaamheden.

Cluster 3: Kolonie blauwe reigers

Aangrenzend aan het plangebied bevindt zich een kolonie blauwe reigers in het Sterrebos en in een gedeelte van het aangrenzende bosje aan de Papiermolenlaan. Gezien de aanwezigheid van deze kolonie is er sprake van een zwaarwegend ecologisch belang en dient de verblijfplaats als jaarrond beschermd te worden beschouwd.

Op 22 april 2020 heeft u een nadere inventarisatie naar deze soort uitgevoerd. Op dat moment zijn 88 nesten⁶ van blauwe reiger vastgesteld. Er is niet van elk nest vastgesteld of het daadwerkelijk in gebruik was op het moment van inventariseren, zodat niet kan worden uitgesloten dat er ongebruikte nesten van het jaar daarvoor meegeteld zijn. Vier nesten bevinden zich binnen de draaicirkel van de giek waarvoor ontheffing is aangevraagd voor artikel 3.1, eerste lid en tweede lid Wnb.

Cluster 1 tot en met 4: Vleermuizen

Het nader onderzoek is gespreid uitgevoerd, conform het Vleermuisprotocol over de maanden juni, juli, augustus en september 2020. Tezamen met de uitgevoerde en lopende onderzoeken over de afgelopen jaren, is een goed overzicht verkregen van het gebruik door vleermuizen binnen het plangebied voor wat betreft de verblijfsplaatsen, de vliegroutes en het foerageergebied. Dit is weergegeven in de overzichtskaarten, figuren 3.3 tot en met 3.6 behorend bij het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021 en zoals beschreven in de beantwoording van de vragen van RVO op de ontheffingsaanvraag project Aanpak Ring Zuid van 25 maart 2021 waarbij de essentiële functies die tot dusver bekend zijn, in kaart zijn gebracht.

Het gaat hierbij om een veelvoud van verblijfplaatsen van verscheidene soorten vleermuizen waaronder de baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), franjestaart (*Myotis nattereri*), gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*), laatvlieger, rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en watervleermuis. Deze verblijfplaatsen bevinden zich in boomholtes, schoolgebouwen en het Sterrebos, buiten de werklocaties van het plangebied. Om dit te illustreren, zijn een aantal verblijfplaatsen als voorbeelden nader omschreven per cluster:

⁶ Figuur 4.1, pg. 41, E.W. de Vries, M. Krijn 2020, Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen. A&W-rapport 20-376, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

- Cluster 1: paarverblijfplaatsen zijn aangetroffen van de gewone dwergvleermuis en de rosse vleermuis.
- Cluster 2: paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis zijn aangetroffen in het gebouw van het Gomarus college en in een schoolgebouw aan de Merwedestraat. Daarnaast bevindt zich ook een kraamverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in een schoolgebouw aan de Merwedestraat.
- Cluster 3: een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis bevindt zich in een kantoor aan de Waterloolaan en een paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis in een boom aan de Waterloolaan. Daarnaast zijn kraamverblijfplaatsen bekend van de gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en van de watervleermuis in het Sterrebos en twee kraamverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aan de Willemstraat en de Helper Molenstraat. Winterverblijfplaatsen zijn bekend van baardvleermuis, franjestaart, gewone grootoorvleermuis en watervleermuis in het Sterrebos en op het Rabenhauptterrein.
- Cluster 4: een zomer- en een paarverblijfplaats van de rosse vleermuis langs de Europaweg ter hoogte van de Skivijver. Een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis bevindt zich in het Enexisgebouw en een paarverblijfplaats bij het Oude Winschoterdiep.

De vleermuisverblijfplaatsen bevinden zich niet binnen de werklocatie van het plangebied en worden daardoor niet fysiek aangetast. Om die reden worden er geen directe negatieve effecten op vleermuisverblijfplaatsen verwacht.

In het kader van mitigerende maatregelen is uw uitgangspunt om buiten het actieve seizoen van vleermuizen te werken. Gezien de complexiteit van het project en de daarbij behorende belangen is dit niet altijd mogelijk en wordt bij voorkeur overdag gewerkt. Er zijn echter situaties waarbij de werkzaamheden gedurende de nacht worden uitgevoerd om verkeersveiligheid te borgen. U noemt als voorbeelden: het inhijzen van grote betonnen elementen waarbij de weg (gedeeltelijk) gestremd dient te worden. Tevens vallen asfalteringswerkzaamheden, betonrenovaties, of het inschuiven van een spoordek hieronder. De tijdspanne om deze werkzaamheden uit te voeren, wordt zo kort mogelijk gehouden. Concreet houdt dit in dat het hierbij kan gaan om enkele dagen tot maximaal twee weken.

Daarnaast kunnen werkzaamheden met een grotere uitwaaiend effect zoals het intrillen van de damwanden een tijdelijke of beperkte verstoring veroorzaken in de nabijheid van een verblijfplaats. Dit is van toepassing voor cluster 1 bij de kruising Leonard Springerlaan x N370-Concourslaan, in cluster 2 in de omgeving van het Vrijheidsplein, in cluster 3 aan de noordzijde van het Sterrebos en in cluster 4 aan de westzijde van de Skivijver. Door de tijdelijkheid en verplaatsing van deze werkzaamheden en gezien de ligging in het stedelijk gebied met als achtergrondruis het stedelijk werkverkeer gaat u ervan uit dat de geluidsverstoring, inclusief ultrasoon geluid, niet ver zal dragen⁷.

⁷ Zie aanvullende informatie, 3 mei 2021 van Rijkswaterstaat.

Permanente effecten zullen naar uw inziens niet optreden op of nabij gelegen verblijfplaatsen. Er wordt dan ook geen ontheffing aangevraagd voor de verblijfplaatsen zelf.

Essentiële Vliegroutes

Uit het geactualiseerde natuuronderzoek van 2020 zijn 13 essentiële vliegroutes⁸ vastgesteld, die door meerdere vleermuissoorten worden gebruikt.

Bij de actualisatie van de natuurwaarden in 2020 is gebleken dat er op verschillende locaties verschuivingen zijn opgetreden, vergeleken met de inventarisaties voor de ontheffingsaanvraag van de huidige ontheffing van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' (kenmerken WNB/2017/010.toek en WNB/2017/010A.toek). Tijdens de uitgevoerde en lopende onderzoeken is gebleken dat vleermuizen, in het bijzonder de gewone dwergvleermuis relatief flexibel zijn in het gebruik van het gebied voor wat betreft: vliegen op hoogte, lichttolerantie en het gebruik van open gebieden.

De vliegroutes betreffen de volgende locaties:

Vliegroutes cluster 1

1. Over A7 tussen Piccardthoftunnel en Gerard Gibcuslaan (KW 02)
2. Viaduct Vrijheidsplein (KW 04)
3. Over N370, ter hoogte van viaduct Concourslaan en omstreken (KW 06)

Vliegroutes cluster 2

4. Brug Noord-Willemskanaal (KW 08)
5. Viaduct Vondellaan (KW 09.04)
6. Helperdiep - Hendrik de Vriesplantsoen
7. Viaduct Van Iddekingeweg (KW 13)
8. Over A7 ter hoogte van tunnel Papiermolenlaan (KW 15)
9. Papiermolenlaan

Vliegroutes cluster 3

10. N7 tussen noordelijk en zuidelijk deel Sterrebos
11. Zuidzijde Zuiderbegraafplaats
12. Brug Oude Winschoterdiep (KW 18)

Vliegroutes cluster 4

13. Brug Nieuwe Winschoterdiep (KW 23)

In totaal zijn er bij deze vliegroutes vier soorten vastgesteld: de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de watervleermuis, waarvan de gewone dwergvleermuis de meest voorkomende soort is. De meervleermuis en de watervleermuis zijn uitsluitend boven de watergangen Noord-Willemskanaal, Oude Winschoterdiep, het nieuwe Winschoterdiep en het Helperdiep aangetroffen. Voor zeven van de dertien vliegroutes is ontheffing aangevraagd.

⁸ Tabel 3.2, E.W. de Vries, M. Krijn 2020

Voor de zes vliegroutes bij locaties A7 tussen Piccardthoftunnel (KW 02) en Gerard Gibcuslaan, Papiermolenlaan, Helperdiep - Hendrik de Vries plantsoen, N7 tussen noordelijk en zuidelijk deel Sterrebos, Zuidzijde Zuiderbegraafplaats en brug Nieuwe Winschoterdiep (KW 23) heeft u geoordeeld, dat er geen verbodsbepalingen worden overtreden en wordt dus geen ontheffing aangevraagd. Deze zijn niet meegenomen in de beoordeling.

Essentiële Foerageergebieden

In totaal zijn er binnen het plangebied zeven essentiële foerageergebieden vastgesteld, dit betreffen de volgende locaties:

Foerageergebieden cluster 1

1. Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan

Foerageergebieden cluster 2

2. Julianavijver
3. Papiermolenterrein
4. Dinkelvijver

Foerageergebieden cluster 3

5. Katholieke begraafplaats
6. Sterrebos

Foerageergebieden cluster 4

7. Skivijver

In totaal zijn er tijdens het onderzoek vijf vleermuissoorten waargenomen (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de watervleermuis), waarvan de gewone dwergvleermuis de meest voorkomende soort is. Voor vier van de zeven foerageergebieden (Papiermolenterrein, Dinkelvijver, de Katholieke begraafplaats en Sterrebos) en voor de ruige dwergvleermuis verwacht u geen overtreding van verbodsbepalingen. Deze foerageergebieden worden in de beoordeling buiten beschouwing gelaten.

Bij de actualisatie van de natuurwaarden is gebleken dat er op verschillende locaties verschuivingen zijn opgetreden, vergeleken met de inventarisaties in het kader van de huidige ontheffing van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' (kenmerken WNB/2017/010.toek en WNB/2017/010A.toek). Er zijn nieuwe essentiële foerageergebieden in gebruik genomen, zoals de sportvelden bij het Gomarus College en de Dinkelvijver. Dit zijn tevens de locaties waar habitatverbetering heeft plaatsgevonden in het kader van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018.

Compensatiegebieden cluster 2

In het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018 staan maatregelen die voor de ontheffing (kenmerken WNB/2017/010.toek en WNB/2017/010A.toek) zijn opgesteld. Dit was noodzakelijk omdat in het kader van de werkzaamheden de functionaliteit van twee essentiële foerageergebieden en één essentiële vliegroute, ondanks mitigatiemaatregelen niet behouden kon blijven.

Het gaat hierbij om de locaties: de Julianavijver voor de gewone dwergvleermuis en de watervleermuis, het terrein van de Papiermolen voor de laatvlieger en één essentiële vliegroute kruising N7- Merwedestraat (Papiermolentunnel) van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Daarnaast behelst het GMC plan een pakket aan maatregelen om de populaties van de gewone dwergvleermuis, watervleermuis en de laatvlieger in hun natuurlijke leefgebied binnen het plangebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Vanwege de status als compensatiegebied dient de functionaliteit van de hieronder genoemde gebieden niet aangetast te worden. Dit betreffen de volgende locaties in cluster 2:

1. Braillevijver
2. Sportvelden Gomarus College
3. Hora Siccamasingel
4. Dinkelvijver
5. Papiermolenterrein

Instandhouding van de blauwe reiger

Artikel 3.1, eerste lid en tweede lid Wet natuurbescherming

De blauwe reiger is in een kolonie aangrenzend aan het plangebied aangetroffen in het Sterrebos en in een gedeelte van het aangrenzende bosje aan de Papiermolenlaan. De kolonie bevindt zich binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden. Op 22 april 2020 is geïnventariseerd waar en hoeveel nesten van blauwe reiger in het Sterrebos aanwezig waren. Op dat moment was het broedseizoen van de reigers al enige tijd bezig, waardoor er waarschijnlijk geen nieuwe nesten meer zijn bijgekomen. In totaal zijn 88 nesten van blauwe reiger aangetroffen. Er is niet van elk nest vastgesteld of het daadwerkelijk in gebruik was op het moment van inventariseren, zodat niet kan worden uitgesloten dat er ongebruikte nesten van het jaar daarvoor meegeteld zijn. Gezien de aanwezigheid van deze grote kolonie is er sprake van een zwaarwegend ecologisch belang en dient de verblijfplaats als jaarrond beschermd te worden beschouwd.

Aan de noordkant van het Sterrebos worden damwanden ingetrild voor de verdiepte ligging. De werkzaamheden kunnen een negatief effect veroorzaken tijdens de kwetsbare broedperiode door geluidsoverlast waardoor broedsels kunnen worden verlaten. In de directe omgeving van het Sterrebos wordt dan ook een kraan geplaatst voor de realisatie van de verdiepte ligging. De locatie van de torenkraan ter hoogte van het Sterrebos wordt beoogd ten zuiden van de bouwkuip tussen het DUO-gebouw en de Hereweg met de Rijksdriehoekskoördinaten X en Y: 234537.41 en 580581.65. De torenkraan krijgt een giek lengte van 75 meter en een circa 14 meter lange achterzijde voor het contragewicht. De hoogte van de kraan zal niet veel hoger zijn dan de bomen in het Sterrebos. In principe zal de giek van de kraan niet boven het Sterrebos komen wanneer hij in gebruik is, maar op momenten van stilstand kan het voorkomen dat hij in verband met de windrichting boven het bos komt. De nest(bom)en zijn met GPS ingemeten en de draaicirkel van de giek van de torenkraan overlapt met vier nesten.

Door de aanwezigheid van de kraan en het bewegingsveld van de giek boven het noordoostelijk gedeelte van het Sterrebos kan een tweede negatief effect ontstaan op het grootbrengen van jongen. Ten slotte kan de uitvoering van de werkzaamheden ook een indirect negatieve effect hebben op het leefgebied van de blauwe reiger zelf, dat kan resulteren in verdroging of vernatting waardoor het Sterrebos als functioneel leefgebied/broedkolonieplaats op termijn kan verdwijnen.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in hoofdstuk 6.2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021 en zoals beschreven in de beantwoording vragen RVO op ontheffingsaanvraag project Aanpak Ring Zuid van 25 maart 2021.

Door de kraan op een locatie te plaatsen in het noordoosten van het Sterrebos, gaat u ervan uit, dat het overgrote deel van de blauwe reigerkolonie buiten de verstoringszone van de giek blijft. Vier nesten zitten mogelijk wel in deze verstoringszone. Om de blauwe reiger te laten wennen aan deze nieuwe situatie en het negatief effect op de ecologische functionaliteit van in gebruik zijnde broednesten zoveel mogelijk te beperken en te voorkomen, wordt de torenkraan na afronding van het broedseizoen van 2021 geplaatst en voor het broedseizoen van 2022 in gebruik genomen. Op basis van de verspreidingskaart van de nesten in 2020, figuur 4.1, pagina 41 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021 blijken voldoende alternatieve locaties aanwezig te zijn binnen het leefgebied van de broedkolonie. U verwacht dan ook dat de reiger de mogelijkheid heeft om een nest te bouwen op een alternatieve locatie binnen het leefgebied. Door de kraan na het broedseizoen van 2021 te plaatsen, kunnen de reigers wennen aan de nieuwe situatie dan wel begin 2022 op zoek gaan naar een alternatieve locatie binnen het Sterrebos maar buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Voor wat betreft negatieve effecten in het kader van verdroging of vernatting van het Sterrebos, neemt u de volgende aanvullende maatregelen om te voorkomen dat negatieve effecten op natuurwaarden voorkomen, zoals toegelicht in de beantwoording vragen RVO op ontheffingsaanvraag project Aanpak Ring Zuid van 25 maart 2021:

- Alle werkzaamheden aan groenopslag of werkzaamheden die aanwezige groenopslag kunnen beïnvloeden vinden plaats onder begeleiding van een European Tree Technician met meer dan 5 jaar ervaring.
- Voorafgaand aan de werkzaamheden is bij het Sterrebos een nulmeting uitgevoerd waarbij relevante kwantitatieve en kwalitatieve boomgegevens zijn verzameld en boomkronen zijn ingemeten.
- Graafwerk nabij bomen (tot 2 meter uit de kroonprojectie) worden handmatig uitgevoerd.
- Via een grondradaronderzoek zijn de boomwortels in kaart gebracht. Voorafgaand aan graafwerkzaamheden nabij boomwortels wordt eerst een proefsleuf gegraven om na te gaan wat de conditie van de wortels is.

- In de weg hangende takken worden zoveel mogelijk gespaard, bijvoorbeeld door deze met een touw uit de weg te trekken. Indien dit niet mogelijk is, vindt snoei plaats die wordt uitgevoerd door een ter zake kundig boomverzorger.
- De grondwaterstand wordt gemonitord door middel van peilbuizen. Er zijn signaalwaarden vastgesteld waarbij actie ondernomen moet worden. Bij vernatting wordt filterbemaling toegepast. In geval van verdroging wordt watergift gerealiseerd.

De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. U neemt maatregelen in het kader van verdroging/vernatting van het Sterrebos en u plaatst de kraan op een locatie in het noordoosten van het Sterrebos na de afronding van het broedseizoen van de blauwe reiger in 2021 en voor het broedseizoen van 2022.

U beoogt dat de kraan wordt geplaatst op de locatie tussen het DUO-gebouw en de Hereweg. Om deze locatie vast te stellen heb ik ter aanscherping een aanvullend voorschrift opgenomen. Bij stilstand en afhankelijk van de windrichting kan de giek met een bewegingsgebied van 75 meter net boven de bomen van het Sterrebos in het noordoostelijke gedeelte van de broedlocatie blijven hangen. Dit blijft een willekeurige bewegingsfactor dat een negatief effect kan hebben gedurende het broedseizoen op de functionaliteit van de aanwezige in gebruik zijnde nesten onder het bewegingsgebied van de giek. Om voldoende gewenningstijd in te bouwen gezien deze willekeurige bewegingsfactor dient de kraan te worden geplaatst na afronding van het broedseizoen van 2021, uiterlijk op 1 december 2021. Daarbij dienen de nesten onder het bewegingsgebied vervolgens in dezelfde periode te worden weggehaald opdat de blauwe reiger voor de broedseizoenen na 2021 mogelijk uitwijkt naar alternatieve locaties binnen het Sterrebos. Het weghalen van de vier nesten dient onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de blauwe reiger te gebeuren.

Daarnaast kunnen sloopwerkzaamheden en het intrillen van de damwanden aan de noordzijde van het Sterrebos een invloedssfeer hebben van tientallen tot enkele honderden meters. Dit kan een negatief effect hebben gedurende het broedseizoen van in gebruik zijnde broednesten van de blauwe reiger. Derhalve mogen specifiek deze werkzaamheden niet worden uitgevoerd gedurende het broedseizoen van de blauwe reiger. Dit in verband met het uitwaaiërend effect van geluidsverstoring zowel in de lucht of via de bodem.

Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Door de draaicirkel van de giek wordt een klein deel aan de noordoostzijde van het Sterrebos, waar in 2020 vier nesten in gebruik waren, mogelijk minder geschikt of ongeschikt voor broedende blauwe reigers. Door de vier nesten tijdig te verwijderen heeft de blauwe reiger tijd om zich ergens anders te vestigen. Hierdoor wordt voorkomen dat broedsels worden verlaten en jonge vogels worden gedood. Er is geen sprake van het overtreden van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, eerste lid Wnb.

Door de werkzaamheden gaan er vier nestplaatsen verloren. Er is wel sprake van een overtreding van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1, tweede lid Wnb.

Gunstige staat van instandhouding blauwe reiger

De staat van instandhouding van de blauwe reiger als broedvogel in Nederland is matig ongunstig. De blauwe reiger broedt meestal in een kolonie. Er zijn ongeveer 500 kolonies bekend, waarvan de meeste kolonies zich in het lage deel van Nederland bevinden. De blauwe reiger als kolonie komt men ook in stedelijk gebied tegen zoals in Groningen. Volgens de laatste gegevens van SOVON waren er in 2019 landelijk 11.200-11.600 broedparen. De blauwe reiger is kwetsbaar gedurende stevige winters met vorstperioden. Dan kan het aantal broedparen in hetzelfde jaar met 30% verminderen.

In het atlasblok waar ook de kolonie in het Sterrebos is gevestigd zijn volgens de Vogelatlas van SOVON 101-250 broedparen van blauwe reiger waargenomen in 2013-2015. Dit betreft de grootste concentratie in de provincie Groningen waarvan de grootste concentratie als broedkolonie zich in het Sterrebos bevindt. Ten zuiden en oosten van de stad Groningen is een aantal blokken aanwezig met circa 10-50 broedparen.

Uit het onderzoek van 2020 blijkt dat het overgrote deel van de broednesten buiten de verstoringszone blijft van het bewegingsveld van de giek en er buiten het bewegingsgebied ook voldoende alternatieve locaties in het Sterrebos aanwezig zijn, waar de blauwe reiger zich kan vestigen. Op basis van de verspreiding van de nesten in 2020, blijkt dit een realistische aanname te zijn. Vier nesten worden fysiek aangetast waardoor de ecologische functionaliteit van deze nesten verloren gaat. Door maatregelen te nemen, blijft de functionaliteit van het Sterrebos als broedkolonie geborgd.

De gunstige staat van instandhouding van de blauwe reiger komt hierdoor niet in het geding, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Afwijzing artikel 3.5, tweede lid van de Wet natuurbescherming voor de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis

Uit de aanvraag blijkt dat ontheffing is aangevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.5, tweede lid van de Wet natuurbescherming voor zover dit betreft het opzettelijk verstoren van dieren. Ontheffing voor het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis is in casu niet aan de orde. Er worden door u voldoende maatregelen genomen om het opzettelijk verstoren van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis te voorkomen.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Instandhouding van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis

Artikel 3.5, vierde lid Wet natuurbescherming

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in hoofdstuk 6.1 en 6.3 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'A&W-rapport 20-376 Projectplan ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming voor Aanpak Ringweg Zuid Groningen' van 26 februari 2021, het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerd Mitigatie- en Compensatieplan (van Goethem & de Vries 2018)' van 12 januari 2018 en zoals beschreven in de aanvullingen van 25 maart, 19 april, 3 mei en 6 mei 2021.

Alle maatregelen worden opgenomen in de ecologische paragraaf van het werkplan en in een ecologisch werkprotocol.

Functionaliteit van de voortplantings- of rustplaatsen, vliegroutes

Tabel 1: Essentiële vliegroutes zoals vastgesteld in 2020 waarvoor ontheffing is aangevraagd

<i>Locatie</i>	<i>Kunstwerk CHP</i>	<i>Cluster</i>	<i>Soorten</i>
Viaduct Vrijheidsplein	KW 04	1	Gewone dwergvleermuis
Over N370, ter hoogte van viaduct Concourslaen en omgeving	KW 06	1	Gewone dwergvleermuis
Brug Noord-Willemskanaal	KW 08	2	Meervleermuis
Viaduct Vondellaan	KW 09.04	2	Gewone dwergvleermuis
Viaduct Van Idekkingeweg	KW 13	2	Gewone dwergvleermuis
Over A7 ter hoogte van tunnel Papiermolenlaan	KW 15	2	Gewone dwergvleermuis, laatvlieger
Brug Oude Winschoterdiep	KW 18	3	Gewone dwergvleermuis, meervleermuis, watervleermuis

Viaduct Vrijheidsplein (KW 04), cluster 1

De werkzaamheden aan deze locatie dienen voor een directe aansluiting van de westelijke ringweg op de zuidelijke ringweg en andersom. Hierbij wordt de rotonde verdiept aangelegd en de verkeerslichten bij de westelijke ring bij de Martiniplaza verdwijnen. Werkzaamheden bestaan onder meer uit voorbereidende (beton)werkzaamheden, bouw fly-overs, plaatsen van damwanden.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

De werkzaamheden bij het Vrijheidsplein zijn gestart in de winter van 2020-2021 en lopen door tot 2024. In 2021 is men begonnen met voorbereidende werkzaamheden, hoofdzakelijk betonwerkzaamheden, aan onder andere landhoofden en damwanden. In deze fase is het middeneiland van het kunstwerk niet meer beschikbaar als vliegroute omdat hier materieel en keten worden geplaatst. Uit onderzoek is gebleken dat de gewone dwergvleermuis van de gehele breedte van het Vrijheidsplein gebruik maakt om over te steken. U verwacht dat de gewone dwergvleermuis aan de oost- en westzijde onder het kunstwerk kan blijven doorvliegen. Vanaf 2022 wordt vooral aan de oost- en westzijde gewerkt, maar blijft het middeneiland grotendeels vrij van obstakels, waardoor de gewone dwergvleermuis weer gebruik kan maken van het middeneiland. Vanaf eind 2022 verandert deze situatie wederom en wordt aan de noordzijde van het Vrijheidsplein een muur van EPS opgebouwd, dit ter voorbereiding op het definitieve kunstwerk. Het kunstwerk wordt daarmee zeer beperkt doorvliegbaar voor vleermuizen tot en met de definitieve oplevering van het nieuwe kunstwerk in 2024. In de definitieve situatie zijn weer openingen onderlangs in het kunstwerk aanwezig, waardoor het waardoor het volgens u niet uitgesloten is dat vleermuizen na uitvoering van de werkzaamheden op enkele plaatsen onderlangs te kunnen oversteken.

De werkzaamheden na 2022 bestaan uit betonwerk, asfalteringwerk en ten behoeve van de verdiepte rotonde zullen er ook enkele damwanden worden geplaatst. Een deel van de beton- en asfalteringswerkzaamheden vindt mogelijk ook 's nachts plaats waardoor er ook sprake kan zijn van een tijdelijke lichtuitstraling op de vliegroute. De vliegroute kan voor een langere periode niet gebruikt worden en in de eindsituatie zal een andere onderdoorgang van het kunstwerk ontstaan.

U neemt de volgende maatregelen om de functionaliteit van deze vliegroute tot eind 2022 te waarborgen door:

- De voorbereidende werkzaamheden (voordat de EPS muur wordt opgetrokken) vinden tijdens het actieve seizoen van vleermuizen in principe zoveel mogelijk overdag plaats.
- Indien niet te voorkomen is dat de voorbereidende werkzaamheden binnen het actieve seizoen van vleermuizen ook 's nachts doorgang moeten vinden (zoals hier het geval is), worden aanvullende maatregelen genomen. Voor deze werkzaamheden wordt te zijner tijd een lichtplan opgesteld, omdat nu de precieze planning en inzet van materieel nog niet bekend is. Bij het opstellen van het lichtplan zal gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van gerichte verlichting, vleermuisvriendelijke verlichting en afscherming door doek of zeil. Deze worden zodanig ingezet dat de vliegroute voor de vleermuizen functioneel blijft. De werkzaamheden mogen worden uitgevoerd nadat het lichtplan is goedgekeurd door een ter zake kundig ecooloog.

Daarnaast heeft u aangegeven dat vanaf eind 2022 de vliegroute voor een langere periode tot en met de oplevering van het kunstwerk in 2024 niet meer beschikbaar zal zijn als vliegroute maar dat de gewone dwergvleermuis wel gebruik kan maken van twee alternatieve routes gedurende en na de oplevering van de werkzaamheden. De gewone dwergvleermuis kan gebruik maken van de taluds langs de A7 als geleiding van het Vrijheidsplein naar deze alternatieve vliegroutes.

Daarbij is de vliegroute via de Piccardthoftunnel ook bereikbaar via het Stadspark. Voor wat betreft de vliegroute over de Paterswoldseweg neemt u de volgende mitigerende maatregelen om de functionaliteit van deze vliegroute te waarborgen:

- Tijdens en na de werkzaamheden zal een voldoende grote doorvliegopening voor de gewone dwergvleermuis beschikbaar zijn.
- Omdat de werkzaamheden in dit geval gedeeltelijk voorzien zijn in de actieve periode van vleermuizen, wordt in principe alleen tijdens daglichturen gewerkt en wordt voorkomen dat 's nachts obstakels blijven staan die de vliegroute blokkeren.
- In de onderdoorgang zal ofwel een voldoende donkere zone worden gehandhaafd, ofwel wordt er gebruik gemaakt van vleermuisvriendelijke verlichting.
- In het geval dat de uitvoering van de werkzaamheden 's avonds en 's nachts niet te voorkomen is, neemt u aanvullende mitigerende maatregelen om lichtuitstraling op de vliegroute te voorkomen, zoals het plaatsen van schermen, het plaatsen van amberkleurige verlichting, of een gefaseerde werkwijze zodat lichtverstoring van de vliegroute wordt geminimaliseerd. Dergelijke maatregelen worden in een Ecologisch Werkprotocol vastgelegd met bijbehorend lichtplan dat ter goedkeuring aan de ecoloog wordt voorgelegd.
- Aan de noord- en zuidzijde van het kunstwerk over de Paterswoldseweg zijn geleidende structuren voor vleermuizen geplaatst om vleermuizen te faciliteren om onder de N7 door te vliegen. De opbouw van het tijdelijke kunstwerk heeft de functie van het scherm aan de zuidzijde inmiddels overgenomen.

De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. U neemt mitigerende maatregelen om de negatieve effecten op de vliegroute zoveel mogelijk te beperken middels gefaseerd in de ruimte te werken en door lichtuitstraling op de route zoveel mogelijk te voorkomen. Om de doorsteek van vleermuizen te garanderen heeft u aanvullende informatie verstrekt inzake de doorvliegopening en de grootte van de donkere zone, zoals door u is weergegeven in de aanvullingen van 25 maart 2021. Vanaf eind 2022 tot en met de oplevering van het kunstwerk, is de functionaliteit van de huidige vliegroute verdwenen, maar heeft de gewone dwergvleermuis wel de mogelijkheid om uit te wijken en gebruik te maken van twee alternatieve vliegroutes. Daarbij neemt u mitigerende maatregelen om de functionaliteit van de twee alternatieve routes te borgen.

Gezien de lange tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, dient u de effectiviteit van de werkzaamheden en de mitigerende en compenserende maatregelen op de betrokken locaties te onderzoeken. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Omdat de licht en verlichtingsplannen nog niet gereed zijn, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP.

Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

In de permanente situatie kan de functionaliteit van deze vliegroute verminderd zijn vanwege andere onderdoorgangen. De gewone dwergvleermuis kan gebruik maken van de vliegroute door de openingen onderlangs in het kunstwerk maar niet meer over de gehele breedte. Daarnaast kan de gewone dwergvleermuis blijvend gebruik maken van de twee alternatieve vliegroutes. Ondanks bovengenoemde maatregelen kan echter niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van het langere tijd gestremd zijn van de vliegroute tijdens het actieve seizoen van vleermuizen. Daarnaast verandert de eindsituatie van de doorsteekroute. Ten aanzien van de vliegroute van de gewone dwergvleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Over N370, ter hoogte van viaduct Concourslaan en omgeving (KW 06), cluster 1
Gedurende de zomer van 2023 wordt het huidige viaduct gesloopt en opnieuw opgebouwd. De werkzaamheden bestaan uit sloopwerk, betonwerk, en het intrillen van damwanden. Het intrillen van de damwanden vindt overdag plaats, maar de overige werkzaamheden worden in verband met verkeersveiligheid ook 's nachts uitgevoerd. Doordat de werkzaamheden binnen de actieve periode van vleermuizen plaatsvinden en gezien de aard van de werkzaamheden voor een deel ook 's nachts zijn gepland, kan mogelijk sprake zijn van lichtverstoring of obstructie door materieel, op een gedeelte van de vliegroute over de Concourslaan ter hoogte van het viaduct. Uit monitoring door Ploeg en van der Ploeg (2020) is gebleken dat gewone dwergvleermuis niet alleen ter hoogte van het kunstwerk oversteken, maar over een breed front, waarbij onder andere gebruik wordt gemaakt van de verkeersborden.

U neemt mitigerende maatregelen om het tijdelijke negatieve effect van lichtverstrooiing en obstructieverstoring daarbij zo klein mogelijk te houden:

- Voor de nachtelijke werkzaamheden wordt te zijner tijd een lichtplan opgesteld, omdat nu de precieze planning en inzet van materieel nog niet bekend is. Bij het opstellen van het lichtplan zal gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van gerichte verlichting, vleermuisvriendelijke verlichting en afscherming door doek/zeil. Deze worden zodanig ingezet dat de vliegroute voor de vleermuizen functioneel blijft. De werkzaamheden mogen worden uitgevoerd nadat het lichtplan is goedgekeurd door een ter zake kundige.
- Op de vliegroute over het viaduct Concourslaan maken de vleermuizen onder andere gebruik van de aanwezige verkeersborden. Om die reden wordt ervoor gezorgd dat er tijdens en na de werkzaamheden te allen tijde een aantal van dergelijke bakens beschikbaar zijn voor vleermuizen.

De maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Gezien de lange tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, dient u de effectiviteit van de werkzaamheden en de mitigerende en compenserende maatregelen op de betrokken locaties te onderzoeken.

Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Omdat het lichtplan nog iet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Daarnaast dienen minimaal de huidige twee verkeersborden ter ondersteuning van de vliegroute te functioneren. Dit in overleg met een ecologisch deskundige op het gebied van vleermuizen. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan echter niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van lichtuitstraling op de vliegroute tijdens nachtelijke werkzaamheden in het actieve seizoen van vleermuizen. Ten aanzien van de vliegroute van de gewone dwergvleermuis is er daarom sprake van een tijdelijke aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Brug Noord-Willemskanaal (KW 08), cluster 2

De brug over het Noord-Willemskanaal wordt gefaseerd vervangen door een nieuwe brug. In eerste instantie wordt een tijdelijke brug ten zuiden van de bestaande brug aangelegd in de zomer en najaar van 2021. Daarna wordt in twee fasen de bestaande beweegbare brug vervangen door een vaste brug die circa 3 meter hoger komt te liggen. De sloop van de bestaande brug vindt plaats in het voorjaar en zomer van 2022 en vanaf de zomer in 2022 start de bouw van de nieuwe brug. De werkzaamheden vinden grotendeels overdag plaats, maar vanwege de verkeersveiligheid worden bepaalde werkzaamheden zoals het inhijzen van het nieuwe brugdek ook deels 's nachts uitgevoerd. De werkzaamheden worden deels in de actieve periode van de vleermuis uitgevoerd. Volgens de planning is het dek gereed in oktober/november van 2023. De op- en afritten en het onderliggend wegennet worden eind 2023, begin 2024 aangetakt. Tijdens de werkzaamheden dient het Noord-Willemskanaal bevaarbaar te blijven voor het scheepvaartverkeer. Hierdoor zal er ook altijd een doorgang beschikbaar zijn voor meervleermuis om de brug te passeren en blijft deze vliegroute aanwezig.

U neemt maatregelen om de negatieve tijdelijke effecten tijdens de actieve periode van de vleermuis en de lichtverstrooiing gedurende de nacht zo beperkt mogelijk te houden:

- De werkzaamheden worden deels uitgevoerd vanaf een ponton dat in één van de vaaropeningen komt te liggen. Indien ook de andere zijde van het Noord-Willemskanaal niet doorvliegbaar is, wordt het ponton tussen zonsondergang en zonsopkomst verplaatst zodat er altijd één zijde van de brug over het Noord-Willemskanaal doorvliegbaar blijft voor vleermuizen.

- Bij nachtelijke werkzaamheden wordt nog een lichtplan opgesteld, omdat nu de precieze planning en inzet van materieel nog niet bekend is. Bij het opstellen van het lichtplan zal gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van gerichte verlichting, vleermuisvriendelijke verlichting en afscherming door doek/zeil. Deze worden zodanig ingezet dat de vliegroute voor de vleermuizen zoveel mogelijk functioneel blijft. De werkzaamheden mogen worden uitgevoerd nadat het lichtplan is goedgekeurd door een ter zake kundige.

De maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Gezien de lange tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, dient u de effectiviteit van de werkzaamheden en de mitigerende en compenserende maatregelen op de betrokken locaties te onderzoeken. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Omdat het lichtplan nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan echter niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van lichtuitstraling op de vliegroute tijdens nachtelijke werkzaamheden in het actieve seizoen van vleermuizen. Ten aanzien van de vliegroute van de meervleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Viaduct Vondellaan (KW 09.04), cluster 2

In de zomer van 2020 zijn de vleugelwanden en toeritten naar het viaduct van de Vondellaan gesloopt. Ten tijde van deze werkzaamheden was niet bekend dat hier ook een essentiële vliegroute van de gewone dwergvleermuis liep waardoor er in deze bouwfase geen aanvullende mitigerende maatregelen zijn getroffen. Werkzaamheden die na het vaststellen van de vliegroute nog zijn uitgevoerd (februari/maart 2021) zijn het optrekken van een grondlichaam ten behoeve van de voorbelasting voor het nieuwe Julianaplein. Door de uitvoering van deze werkzaamheden kon tevens de functionaliteit van de vliegroute niet meer worden geborgd. In 2022 wordt het resterende gedeelte van het viaduct gesloopt. In de definitieve situatie komt door de omvorming van het Julianaplein ter hoogte van het Viaduct Vondellaan geen nieuwe tunnel. Dat heeft tot gevolg dat de functionaliteit van deze vliegroute van de gewone dwergvleermuis permanent verdwijnt.

Door de genomen maatregelen van cluster 2, zijn alternatieve vliegroutes aanwezig bij de Papiermolentunnel en een omleidingsroute over de Papiermolenlaan, het Sterrebos en de zuidzijde van de Zuiderbegraafplaats, waar u eerder maatregelen hebt getroffen om deze vliegroutes te optimaliseren door het plaatsen van vleermuisvriendelijke verlichting langs de Papiermolen, hop-overs ter hoogte van de Lekstraat en de Dinkelvijver en extra aanplant bij de Dinkelvijver voor het verhogen van het insectenaanbod. Voor alle nog uit te voeren werkzaamheden aan het viaduct bij de Vondellaan geldt dat deze alternatieve vliegroutes beschikbaar blijven gedurende de werkzaamheden. Uit de onderzoeken blijkt dat de oorspronkelijke vliegroute werd gebruikt door dieren waarschijnlijk afkomstig van een kraamverblijfplaats. Het is dan ook zeer aannemelijk dat door het uitwijken naar andere alternatieve vliegroutes, energieverlies optreedt. De alternatieve omleidingsroute ligt op circa 200 meter van de oorspronkelijke route. De kans dat energieverlies optreedt is aanwezig, maar binnen de actieradius van de gewone dwergvleermuis (enkele kilometers) is deze afstand klein.

De eerder uitgevoerde maatregelen zijn grotendeels voldoende. Op basis van de lopende monitoringsonderzoeken blijkt dat de mitigatiemaatregel het plaatsen van hop-overs niet als maatregel voldoet maar dat de gewone dwergvleermuis op voldoende hoogte oversteken. Daarnaast dient u, gezien de lange tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, de effectiviteit van de werkzaamheden en de mitigerende en compenserende maatregelen op de betrokken locaties te onderzoeken. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Omdat het lichtplan voor nachtelijke werkzaamheden nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Ondanks bovengenoemde maatregelen verdwijnt de functionaliteit van de huidige vliegroute permanent. De vleermuizen kunnen uitwijken en blijvend gebruik maken van de alternatieve vliegroutes. Echter het kan niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft vanwege het permanent verdwijnen van de vliegroute. Ten aanzien van de vliegroute van de gewone dwergvleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Viaduct Van Iddekingeweg (KW 13), cluster 2

Het viaduct zal ter plaatse van de A28 over de Van Iddekingeweg aan de oostkant worden uitgebreid ten behoeve van de nieuwe afrit richting het centrum van Groningen. Alvorens de uitbreiding (tien meter) plaats gaat vinden wordt eerst zes meter van het kunstwerk gesloopt. De huidige taluds aan weerszijden van het kunstwerk maken plaats voor damwanden in combinatie met taluds. Verder zullen bestaande onderdelen van het kunstwerk zowel aan de bovenzijde als aan de onderzijde worden gerenoveerd. Volgens de planning vinden deze werkzaamheden plaats vanaf november 2020 en lopen door tot en met augustus 2021. De bouw van het nieuwe dek zal doorlopen tot en met maart 2022.

In verband met de vereiste vrije ruimte en doorrijmogelijkheid ook voor het vrachtverkeer, blijft een doorvliegopening aanwezig voor de gewone dwergvleermuis.

Daarbij stelt u de volgende mitigerende maatregelen voor om de functionaliteit van de vliegroute te borgen gedurende de werkzaamheden:

- Het viaduct (KW 13) blijft vrij van extra verlichting. De werkzaamheden vinden daarom in principe plaats tussen zonsopkomst en zonsondergang.
- De vliegroute onder het viaduct (KW 13) dient vrij van obstakels te blijven. Dit houdt in dat (groot) materieel binnen het actieve seizoen en tijdens nachtelijke uren zodanig wordt opgesteld dat er altijd één zijde (minimaal de helft van de onderdoorgang) van het kunstwerk doorvliegbaar is voor vleermuizen, uitgezonderd tijdens de stremming.
- Tijdens de stremming in augustus 2021 (in verband met de sloop aan de oostzijde) zal er gedurende korte tijd (maximaal een week) een bouwhek worden geplaatst voor circa twee derde van de doorvliegopening van het kunstwerk. Dit bouwhek is 2 meter hoog; het kunstwerk 4,5 meter. Gezien de korte duur van deze stremming en het gegeven dat er nog 2,5 meter aan de bovenzijde en een doorvliegopening van een derde van het kunstwerk beschikbaar blijft, zal de vliegroute voor de gewone dwergvleermuis niet geheel worden aangetast.
- Buiten de stremming om blijft minimaal de helft van het kunstwerk beschikbaar als doorvliegopening.
- Indien binnen het actieve seizoen van vleermuizen (1 april – 1 november) tussen zonsondergang en zonsopkomst gewerkt wordt, dient in overleg met een ecooloog te worden beoordeeld of er extra maatregelen getroffen moeten worden om effecten op de vliegroute te voorkomen.
- Gedurende de werkzaamheden zal door de ecooloog regelmatig worden gecontroleerd op de functionaliteit van de vliegroute.
- Voor de definitieve situatie van KW 13 geldt, dat verlichting wordt toegepast waar vleermuizen niet door worden beïnvloed.
- Indien afwijkingen worden geconstateerd, wordt direct contact opgenomen met de ecooloog.

Door de u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. U neemt mitigerende maatregelen om de negatieve effecten op de vliegroute zoveel mogelijk te beperken door dat er gefaseerd in dit plangebied wordt gewerkt en door lichtuitstraling op de route zoveel mogelijk te voorkomen. Daarbij zorgt u dat de doorsteek onder het kunstwerk gedurende de stremming mogelijk blijft en blijft de stremming beperkt tot maximaal een week. Dit heeft u ook toegelicht in de aanvulling van 25 maart 2021.

Gezien de lange tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, dient u de effectiviteit van de werkzaamheden en de mitigerende en compenserende maatregelen op de betrokken locaties te onderzoeken. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Omdat het lichtplan nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan echter niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van lichtuitstraling op de vliegroute tijdens nachtelijke werkzaamheden in het actieve seizoen van vleermuizen. Daarnaast wordt een deel van de vliegroute gedurende een week ontoegankelijk.

Ten aanzien van de vliegroute van de gewone dwergvleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Over A7 ter hoogte van tunnel Papiermolenlaan (KW 015), cluster 2

De werkzaamheden die worden uitgevoerd op deze locatie bestaan uit het vervangen van de Papiermolentunnel en het aanpassen van de wegdelen die eroverheen lopen. Deze werkzaamheden vinden plaats vanaf medio 2021 tot en met 2023. De werkzaamheden bestaan uit sloopwerkzaamheden, betonwerk en asfaltwerk. Op deze locatie was voorafgaand aan de werkzaamheden voor het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' een vliegroute door de Papiermolentunnel (KW 15) aanwezig alsook over de weg. Voor de route onder de tunnel is de eerdere ontheffing aangevraagd (kenmerken WNB/2017/010/toek en WNB/2017/010A.toek), omdat de route gedurende de werkzaamheden op deze locatie tijdelijk verdwijnt. Tijdens de 13-weekse stremming (vanaf mei 2022) wordt ook in de nachtelijke uren gewerkt waardoor er mogelijk langere tijd sprake is van een obstructie van de vliegroute en/of lichtuitstraling waardoor de route tijdelijk minder geschikt is. In de definitieve situatie wordt de nieuwe Papiermolentunnel weer vleermuisvriendelijk ingericht, waardoor permanente effecten niet aan de orde zijn. U stelt de volgende maatregelen voor om het tijdelijk verlies van de vliegroute door de Papiermolentunnel te beperken:

- Optimaliseren alternatieve vliegroute richting Hereweg.
- Verlichting Papiermolenlaan vervangen door vleermuisvriendelijke verlichting.
- Plaatsen (geluid)schermen aan de noordzijde van de A7 ter hoogte van het Sterrebos en de Zuiderbegraafplaats.
- Het plaatsen van twee hop-overs ter hoogte van de Lekstraat en de Dinkelvijver.
- De nieuwe Papiermolentunnel wordt vleermuisvriendelijk ingericht volgens de maatregelen genoemd in het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerde mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018.

Door de u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. In het kader van de huidige ontheffing (kenmerken WNB/2017/010.toek en WNB/2017/010A.toek) zijn bovengenoemde maatregelen uitgevoerd, behoudens de nieuwe tunnel. Door monitoring is gebleken dat het optimaliseren van de alternatieve vliegroutes, in de vorm van hop-overs nog niet worden gebruikt maar er wel gebruik wordt gemaakt van een omleiding via de Papiermolenlaan, Hereweg/Sterrebos en Zuiderbegraafplaats.

Deze maatregelen zijn opgenomen in het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Geactualiseerde mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018. Ook is bij de monitoring gebleken dat de vleermuizen de N7 ter hoogte van de Papiermolentunnel op voldoende hoogte oversteken, waarbij het niet ondenkbaar is dat vleermuizen tijdens de werkzaamheden op deze locatie ook oostelijk op hoogte de weg kunnen oversteken tussen de bomen van de Zuiderbegraafplaats en de bosstrook tussen N7 en Papiermolenlaan. Hierdoor kan wel sprake zijn van meer energieverlies. Daarbij blijkt de afstand van de alternatieve route ten opzichte van de oorspronkelijke route enkele honderden meters te zijn. Gezien de actieradius van zowel gewone dwergvleermuis als laatvlieger van enkele kilometers, gaat u ervan uit dat het energieverlies hierdoor beperkt is.

Gezien de lange tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, dient u de effectiviteit van de werkzaamheden en de mitigerende en compenserende maatregelen op de betrokken locaties te onderzoeken. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden voor te leggen aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Omdat het verlichtingsplan nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan echter niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft vanwege het tijdelijk verdwijnen van de functionaliteit van de tunnel. De gewone dwergvleermuis en laatvlieger kunnen wel gebruik maken van de tijdelijke alternatieve vliegroutes. In de permanente situatie zal de Papiermolentunnel als vliegroute weer beschikbaar zijn. Ten aanzien van de vliegroute van de gewone dwergvleermuis en laatvlieger is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Brug Oude Winschoterdiep (KW 18), cluster 3

Bij de brug Oude Winschoterdiep wordt een nieuwe aquaduct en onderliggend netwerk gebouwd. Daarbij vinden sloopwerkzaamheden plaats van het oude kunstwerk en het onderliggend wegennet. Om een bouwkuip voor de verdiepte ligging te kunnen realiseren heeft u de demping van een gedeelte van het Oude Winschoterdiep reeds uitgevoerd in het voorjaar van 2020. Ook het tijdelijke fietspad en de tijdelijke bouwweg over de demping zijn reeds gerealiseerd. De damwanden zijn na deze werkzaamheden ook in 2020 geplaatst. De demping blijft circa twee jaar bestaan. Het nieuwe aquaduct en betonwerk zal eind 2022 gereed zijn. Het onderliggend wegennet is in de eerste helft van 2025 gereed.

Het Oude Winschoterdiep fungeert als essentiële vliegroute voor de gewone dwergvleermuis, meervleermuis en watervleermuis. Om de functionaliteit van deze vliegroute te behouden gedurende de dempingswerkzaamheden en de duur van deze demping, heeft u maatregelen opgenomen in een ecologisch werkprotocol:

- Na zonsopgang en voor zonsopkomst blijft een corridor van minimaal 10 meter vrij van obstakels en verlichting.
- Gedurende de werkzaamheden vinden er regelmatig (minimaal 1 keer per week) inspecties plaats door een ecooloog.
- Om het tijdelijke fietspad aan de zuidzijde af te schermen van het bouwterrein, is vanuit het oogpunt van veiligheid een bouwhek over de breedte van het Oude Winschoterdiep aanwezig. Om ervoor te zorgen dat dit bouwhek geen obstakel in de vliegroute van water- en meervleermuis vormt, dient aan weerszijden van het bouwhek een 'schans' aanwezig te zijn om de vleermuizen te helpen om op voldoende hoogte te komen. Deze schansen bestaan uit een dranghek waartegen een schuin aflopend grondlichaam is geplaatst. De schansen bestrijken de gehele breedte van de watergang.
- Het tijdelijke fietspad over de demping dient te worden voorzien van vleermuisvriendelijke verlichting (amberkleurig). Deze wordt zo laag mogelijk opgehangen (bij voorkeur niet hoger dan 3-4 meter). De twee lichtmasten staan ter weerszijden van het Oude Winschoterdiep, zodat de lichtintensiteit over het midden van het Oude Winschoterdiep het laagst is. Doordat de twee lichtmasten aan de zuidzijde van het fietspad zijn geplaatst, is lichtuitstraling richting het zuiden (het niet gedempte deel van het Oude Winschoterdiep) geminimaliseerd.

In het algemeen neemt u voldoende maatregelen om de verstoring zo beperkt mogelijk te houden door het waarborgen van voldoende doorvliegruimte, het voorkomen van verstoring door verlichting en monitoring. Daarbij is vastgesteld dat de gewone dwergvleermuis gebruik maakt van deze vliegroute. De dieren vliegen over een breed front over de bouwplaats. Deze soort lijkt daardoor geen hinder te ondervinden van de demping en uitvoering van de werkzaamheden. Daarentegen zijn de water- en meervleermuis nauwelijks meer waargenomen. Om de functionaliteit van deze vliegroute ook voor de twee laatst genoemde soorten te borgen, dient jaarlijks monitoring plaats te vinden, gedurende de tijdsperiode van de uitvoering van de werkzaamheden. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Omdat het verlichtingsplan inzake het tijdelijke fietspad en het permanente verlichtingsplan en het lichtplan voor nachtelijk werken nog niet gereed zijn, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. In uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Het Zuiderplantsoen dient als robuuste groenverbinding ter ondersteuning van het herstel vliegroutes en foerageergebied voor de gunstige staat van instandhouding tussen de noord- en zuidzijde van de ringweg.

Het inrichtingsplan is nog niet gereed. Het inrichtingsplan dient een robuuste waterhuishouding te garanderen, ook onder wisselende weersomstandigheden, en de verbinding dient voldoende functioneel voor vleermuizen te zijn door vleermuisvriendelijke verlichting, geleiding en insectenaanbod. Ter aanscherping heb ik daarom aanvullende voorschriften opgenomen.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan echter niet worden uitgesloten dat er een tijdelijk effect overblijft op de vliegroute van vleermuizen omdat er tijdelijk een kleinere doorvliegruimte is. In de permanente fase is de vliegroute weer functioneel. Ten aanzien van de vliegroute van de gewone dwergvleermuis, meervleermuis en watervleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Functionaliteit van de voortplantings- of rustplaatsen, foerageergebieden

Tabel 2: Essentiële foerageergebieden zoals vastgesteld in 2020 waarvoor ontheffing is aangevraagd

Locatie	Cluster	Soorten
Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan	1	Gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis
Julianavijver	2	Gewone dwergvleermuis, watervleermuis
Skivijver	4	Gewone dwergvleermuis

Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan, cluster 1

Dit foerageergebied betreft essentieel foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis. Op basis van de huidige planning wordt het viaduct (KW 06), gelegen op de kruising Concourslaan en N370, in de tweede helft van 2023 gesloopt en wordt op deze locatie een nieuw viaduct opgebouwd. Daarnaast wordt tussen 2021 en 2023 gefaseerd gewerkt aan de N370 in verband met het verhogen van de weg. De werkzaamheden bestaan onder meer sloop- en betonwerkzaamheden, plaatsen van damwanden en asfaltwerkzaamheden. Het intrillen van de damwanden vindt overdag plaats. Een gedeelte van de sloop- en betonwerkzaamheden wordt in het kader van verkeersveiligheid gedurende de nacht uitgevoerd, tijdens de actieve periode van de vleermuizen.

Als gevolg van de werkzaamheden kunnen negatieve effecten optreden vanwege lichtuitstraling of obstructie door materieel. Daarbij zal het werkgebied zich zoveel mogelijk beperken tot de weg zelf, maar dient er ook langs de bosranden grenzend aan de N370 gewerkt te worden en een deel aan de westzijde langs de Concourslaan dient gebruikt te worden als bouwplaats-inrichting. Als gevolg van de bouwplaats-inrichting dient jonge aanplant langs de Concourslaan tijdelijk verplaatst te worden. Door het tijdelijk verplaatsen van de bomen ontstaat een open ruimte met minder insectenaanbod die minder geschikt is al foerageergebied. Het betreft hier een klein deel van het totale oppervlak, ongeveer 5%.

Uit de monitoring van Ploeg en van der Ploeg (2020) blijkt, dat de meeste vleermuizen foerageren langs bosranden bij wandel- en fietspaden en langs de bosrand bij het fietspad aan de oostkant van de Westelijke ringweg. De meeste werkzaamheden vinden plaats binnen het wegvak en een klein gedeelte van de werkzaamheden vindt plaats langs de bosranden en de Concourslaan. U gaat ervan uit dat het hierbij zal gaan om een tijdelijke verstoring van een klein gedeelte van het foerageergebied. Ten aanzien van de gewone dwergvleermuis geldt dat er in de directe omgeving weliswaar voldoende alternatief foerageergebied aanwezig is, maar gezien de grote aantallen (circa 60) foeragerende exemplaren is een tijdelijk effect op de functionaliteit van in de omgeving aanwezige verblijfplaatsen niet uit te sluiten, doordat een aantal dieren meer moeite moet doen om alternatief foerageergebied te vinden. Om deze reden stelt u de volgende maatregelen voor:

- Indien niet te voorkomen is dat de werkzaamheden binnen het actieve seizoen van vleermuizen ook 's nachts doorgang moeten vinden, worden aanvullende maatregelen genomen. Voor deze werkzaamheden wordt te zijner tijd een lichtplan opgesteld, omdat nu de precieze planning en inzet van materieel nog niet bekend is. Bij het opstellen van het lichtplan zal gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van gerichte verlichting, vleermuisvriendelijke verlichting en afscherming door doek/zeil. Deze worden zodanig ingezet dat de vliegroute voor de vleermuizen functioneel blijft. De werkzaamheden mogen worden uitgevoerd nadat het lichtplan is goedgekeurd door een ter zake kundig ecoloog.
- De werkzaamheden langs de N370 worden gefaseerd uitgevoerd over de periode 2021-2023. Daarbij wordt in de actieve periode van vleermuizen gezorgd dat het grootste deel van het foerageergebied vrij blijft van verlichting en dus beschikbaar blijft voor vleermuizen.

Gezien het mogelijke resteffect van lichtuitstraling is het van belang om het effect op de functionaliteit van de vliegroute zoveel mogelijk te beperken. Omdat het lichtplan nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Daarnaast dient u tevens drie maanden voorafgaande aan de werkzaamheden mitigerende maatregelen ter kennisname toe te zenden aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland voor het deel langs de bosranden grenzend aan de N370 waar gewerkt dient te worden en een deel aan de westzijde langs de Concourslaan dat gebruikt zal worden als tijdelijke bouwplaats-inrichting waarbij jonge aanplant langs de Concourslaan tijdelijk verplaatst wordt. Cumulerende negatieve effecten in het kader van mitigerende maatregelen dient u hierbij te voorkomen. In dit nog op te stellen mitigatieplan inclusief overzichtskaarten dient ook meegenomen te worden dat na afronding van de uitvoering van de werkzaamheden het tijdelijk in gebruik zijnde werkterrein permanent teruggebracht dient te worden in de oude situatie (optimaal voor vleermuizen).

Gezien de langere tijdsduur van het project en de complexiteit van de uitvoering van de werkzaamheden, dient u vooralsnog de effectiviteit van de maatregelen te monitoren. Deze jaarlijkse monitoring dient u ter kennisname toe te zenden aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

Bij uitzondering zullen er 's nachts werkzaamheden plaats vinden. Omdat het lichtplan voor 's nachts werken nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

In de permanente situatie zal het foerageergebied weer beschikbaar zijn. Tevens blijven de negatieve effecten op het foerageergebied beperkt met de door u voorgestelde maatregelen en de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften. Tijdelijk zal wel sprake blijven van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen omdat niet kan worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van lichtuitstraling op de westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan voor nachtelijke werkzaamheden tijdens het actieve seizoen van vleermuizen. Ten aanzien van foerageergebied van de gewone dwergvleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Julianavijver, cluster 2

De Julianavijver betreft essentieel foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis en de watervleermuis. Het knooppunt Julianaplein zal worden omgevormd van een kruising met verkeerslichten tot een tot ongelijkvloerse kruising met doorgaande verbindingen. Voor de realisatie van het nieuwe Julianaplein heeft u een aantal maatregelen genomen om het gebied rond de voormalige Julianavijver bouwrijp te maken. In eerste instantie is in 2018 de begroeiing rond de vijver verwijderd. Om te voorkomen dat na het verwijderen van de begroeiing vleermuizen op een onveilige plek bij het Julianaplein zouden oversteken, heeft u in 2019 aan de oostzijde van de Julianavijver een scherm geplaatst. Daardoor ontstond een corridor die ervoor moest zorgen dat vleermuizen op een veilige plek de N7 oversteken. Uit monitoring door Molenaar (2019, 2020) is gebleken dat vleermuizen op veilige hoogte oversteken. Het scherm is in januari 2021 door u verwijderd, omdat de geleidende functie is overgenomen door de voorbelasting ten behoeve van de tijdelijke weg (zogenoemde tijdelijke T) die op deze locatie is aangebracht.

Ook was het plan destijds de vijver vrij snel na het verwijderen van de begroeiing te dempen, maar door de vertraging in het project is dat pas begin 2021 uitgevoerd. In 2021 is grondwerk uitgevoerd waarbij voorbelastingen zijn aangebracht ten behoeve van de tijdelijke T waarover het verkeer tot de definitieve situatie gereed is wordt geleid. Deze tijdelijke T wordt in 2022 gebouwd. Daarna vindt vooral betonwerk plaats om de ongelijkvloerse kruising te realiseren. De definitieve ongelijkvloerse kruising bij het Julianaplein is in 2024 gereed. Met het verwijderen van de begroeiing en het dempen van de vijver is het gebied Julianavijver ongeschikt geworden als foerageergebied voor gewone dwergvleermuis en watervleermuis.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Op basis hiervan werd in 2017 geconcludeerd, dat niet kon worden uitgesloten dat de functionaliteit van in de omgeving aanwezige verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en watervleermuis werd aangetast. Omdat dit heeft geleid tot een overtreding van de Wet natuurbescherming, is destijds ontheffing aangevraagd en verleend (kenmerken WNB/2017/010/toek en WNB/2017/010A.toek) . De termijn van deze ontheffing loopt af in augustus 2021. Vanwege de vertraging van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' duurt de periode dat het gebied Julianavijver ongeschikt is langer dan in 2017 werd voorzien.

Om na het verwijderen van de begroeiing en het uitvoeren van de demping het verlies van het foerageergebied te compenseren werden door u de volgende maatregelen genomen:

- Optimaal houden zwembadterrein Papiermolen.
- Optimaliseren vijvers Hora Siccamasingel.
- Aanplant van begroeiing langs de sportvelden bij het Gomarus College.
- Optimaliseren Dinkelvijver.
- Graven en inrichten Braillevijver.

Bovenstaande maatregelen zijn uitgevoerd in 2017-2018. In 2018 is het Geactualiseerd Mitigatie- en Compensatieplan (van Goethem & de Vries, 2018) opgesteld waarin naast voorgenoemde maatregelen ook een aantal aanvullende maatregelen zijn opgenomen die inmiddels ook zijn uitgevoerd. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het verbeteren van de waterkwaliteit bij de Braillevijver, de herplant en extra aanplant van bosplantsoen bij de Braillevijver en het stuk tussen de Braillevijver en Helperdiepje en het aanpassen van verlichting langs de Vondellaan. Daarnaast is bij de Hora Siccamasingel extra aanplant van bosplantsoen gerealiseerd en is de verlichting aangepast. Tevens zijn de vijvers gebaggerd waardoor geen kroosvorming meer optreedt. Ook bij de Dinkelvijver en de sportvelden van het Gomarus College is extra aanplant van bosplantsoen gerealiseerd.

Naast bovenstaande maatregelen zal in de definitieve situatie een nieuwe Julianavijver worden aangelegd en ingericht. In het Geactualiseerd Mitigatie- en Compensatieplan (van Goethem & de Vries, 2018) staat opgenomen dat er een groeninrichting om de nieuwe Julianavijver wordt aangelegd waarmee nieuw foerageergebied voor gewone dwergvleermuis en watervleermuis wordt gecreëerd. Daarnaast wordt de Braillevijver verbonden met de nieuwe Julianavijver zodat één grote vijver ontstaat. Het groenontwerp zal mede gebaseerd zijn op de ervaringen in het plangebied met vleermuizen die tot dan toe zijn opgedaan. Rond de Braillevijver blijft tijdens en na realisatie van de nieuwe Julianavijver voldoende groen staan om de functionaliteit (voldoende luwte en donkerte) als foerageergebied te kunnen waarborgen en daarmee de lokale gunstige van instandhouding te waarborgen.

In de oorspronkelijke planning zou de nieuwe Julianavijver in 2021 gereed zijn, maar vanwege uitloop van de werkzaamheden wordt dit 2024. Met de aanleg van de vijver in de definitieve situatie ontstaat een vijver met een oppervlak van circa 5.000 m². Dat is groter dan de oorspronkelijke Julianavijver (circa 3.800 m²).

Door de uitloop van het project is er bij de Braillevijver sprake van een nieuwe fasering. Doordat de constructie van het nieuwe kunstwerk over de Brailleweg (KW 12) vordert, wordt de definitieve aansluiting van de Vondellaan op de Brailleweg eerder gerealiseerd dan was geopteerd. Hierbij komt de nieuwe weg te liggen op een gedeelte waar nu begroeiing staat die luwte creëert en licht tegen houdt op de Braillevijver. Om die reden worden door u nieuwe mitigerende maatregelen ontwikkeld om de vijver geschikt te houden voor gewone dwergvleermuis en watervleermuis. Uitgangspunt daarbij is dat de inrichting zodanig zal zijn dat die voldoende beschutting tegen wind geeft en dat geen licht op de vijver kan vallen. Een deel van de bomen die nu aan de zijde van de Brailleweg staan, ter hoogte van de Braillevijver zullen worden verplaatst richting de vijver zoals is beschreven in de het wijzigingsbesluit met kenmerk WNB/2017/010A.toek. Dit houdt in dat de bomen anders komen te staan dan er in het ontwerp in het Geactualiseerd Mitigatie- en Compensatieplan (van Goethem & de Vries 2018) is aangegeven. Ook de ondergroei zal meer richting de vijver worden verplaatst. Daarnaast is spontaan een aantal schietwilgen opgekomen op de waterlijn die voornoemde functies ook al voor een deel hebben overgenomen.

In de permanente fase kunnen de gewone dwergvleermuis en de watervleermuis weer gebruik maken van de Julianavijver die gecombineerd met de Braillevijver een uitbreiding zou betekenen van het foerageergebied voor de vleermuis. Daarbij dient als voorwaarde voldoende bosschage aanwezig te zijn om luwte en donkerte te creëren rondom de vijver.

U dient een herinrichtingsplan ter kennisname voor te leggen aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland van de permanente fase. Omdat het herinrichtingsplan voor de Julianavijver nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften zien toe op kritische factoren voor foerageergebieden voor watervleermuis en gewone dwergvleermuis, waaronder verlichting, aansluitende vliegroutes, aanbod aan insecten door aanplant van inheemse soorten, waterkwaliteit en kroos, windluwte en bijbehorend talud en robuustheid tegen variatie in weer.

Daarnaast dient u aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland kenbaar te maken op welke wijze het beheer van de vijvers om deze kroosvrij te houden contractueel is geborgd. Mocht deze noodzakelijke handeling op lange termijn onzeker zijn dan kunnen er nog aanvullende maatregelen worden opgelegd.

Omdat het lichtplan nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen. Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van het verdwijnen van het oorspronkelijke foerageergebied van de gewone dwergvleermuis en de watervleermuis. Ten aanzien van foerageergebied van deze soorten is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

De nieuw aan te leggen Julianavijver en het omringende groen (voorheen Julianapark) en het Zuiderplantsoen worden pas aan het eind van de ontheffingsperiode opgeleverd. Er is sprake geweest van uitloop van het project en de compensatiemaatregel Braillevijver heeft tot dusver nog niet het gewenste positieve resultaat opgeleverd. De effectiviteit van deze twee locaties dient duurzaam verankerd te zijn binnen het leefgebied van deze vleermuissoorten om de gunstige staat van instandhouding te waarborgen. Voor deze twee locaties zijn daarom aanvullende monitoringsvoorschriften opgenomen.

Skivijver, cluster 4

Op deze locatie wordt een nieuwe weg aangelegd die als afrit van de N7 naar de Europaweg zal fungeren. Het grootste gedeelte van de oostzijde van de vijver is in het najaar van 2020 gedempt. Een klein deel van de noordoostzijde van de Skivijver dient nog te worden gedempt in verband met de verlenging van de overstortleiding en het verleggen van de moerriool door dit deel van de vijver. Deze werkzaamheden vinden plaats tussen 2020 en 2022. De werkzaamheden bestaan onder meer uit grondwerk, beton- en asfalteringswerkzaamheden maar ook obstructie door materieel waardoor er een beperkt effect ontstaat op de functionaliteit de westzijde van de vijver.

Uit het geactualiseerde onderzoek blijkt dat de Skivijver, met name de west- en zuidkant en de aangrenzende bomerij essentieel foerageergebied is voor de Gewone dwergvleermuis.

Een deel van deze werkzaamheden is in de actieve periode van vleermuizen voorzien. Omdat een deel van deze werkzaamheden ook gedurende de nacht dienen te worden uitgevoerd, verwacht u negatieve effecten op de functionaliteit van het westelijk gelegen foerageergebied. Derhalve neemt u de volgende maatregelen:

- Indien niet te voorkomen is dat de werkzaamheden binnen het actieve seizoen van vleermuizen ook 's nachts doorgang moeten vinden, worden aanvullende maatregelen genomen. Voor deze werkzaamheden wordt te zijner tijd een lichtplan opgesteld, omdat nu de precieze planning en inzet van materieel nog niet bekend is. Bij het opstellen van het lichtplan zal gebruik worden gemaakt van de mogelijkheden van gerichte verlichting, vleermuisvriendelijke verlichting en afscherming door doek/zeil. Deze worden zodanig ingezet dat de vliegroute voor de vleermuizen functioneel blijft. De werkzaamheden mogen worden uitgevoerd nadat het lichtplan is goedgekeurd door een ter zake kundig ecooloog.
- Het Westelijk gelegen deel van de skivijver wordt niet fysiek aangetast. De bomen langs de westzijde blijven staan.

De maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Omdat het lichtplan nog niet gereed is, heb ik ter aanscherping aanvullende voorschriften opgenomen.

Deze voorschriften specificeren de (verdere) vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting. De vereisten aan vleermuisvriendelijke verlichting dienen tevens te worden uitgewerkt in het EWP. Tenslotte, in uitzonderlijke situaties kan er 's nachts gewerkt worden, en daar heb ik aanvullende voorschriften voor opgenomen wat betreft verlichting en fysieke obstructie. Deze dienen ook in het desbetreffende EWP te worden uitgewerkt.

Daarnaast is er foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis verdwenen door de demping van het oostelijke gedeelte, alhoewel volgens u niet essentieel. Daarom dient inzichtelijk te worden gemaakt dat de functionaliteit van het foerageergebied aan de west- en zuidzijde van de Skivijver en de aangrenzende bomenrij ongewijzigd blijft dan wel geoptimaliseerd wordt. Dit mitigatieplan dient ter kennisname aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te worden toegezonden. Ter aanscherping heb ik hiervoor aanvullende voorschriften opgesteld.

Ondanks bovengenoemde maatregelen kan niet worden uitgesloten dat er een resteffect overblijft in de vorm van lichtuitstraling op het westelijk deel van de skivijver tijdens nachtelijke werkzaamheden tijdens het actieve seizoen van vleermuizen. Ten aanzien van foerageergebied van de gewone dwergvleermuis is er daarom sprake van een aantasting van de functionaliteit van verblijfplaatsen.

Gunstige staat van instandhouding gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis betreft de meest algemene vleermuissoort in Nederland. De soort komt vooral voor in de bebouwde omgeving en heeft zijn verblijfplaatsen dan ook vaak in gebouwen. Verblijfplaatsen zijn te vinden onder meer in spouwmuren, dilatatievoegen, onder dakpannen en spleten in muren van gebouwen, kerktorens en bruggen. Bij vliegroutes volgen ze waar mogelijk lijnvormige structuren. Er zijn in feite onvoldoende kwantitatieve data, dan wel geen wetenschappelijk goed onderbouwde schatting van de populatie dwergvleermuis in Nederland. Langzamerhand worden wel meer data bekend van massa-winterverblijfplaatsen. Echter, er is geen systematisch verspreidingsonderzoek in Nederland gericht op het in beeld brengen van voorkomen en verspreiding van de gewone dwergvleermuis. Op basis van de gegevens van onder meer SOVON komt de gewone dwergvleermuis in de huidige situatie algemeen verspreid voor in Nederland en omdat er geen sterke verandering in het verspreidingsgebied van de soort lijkt te zijn, wordt de huidige situatie voor verspreiding van gewone dwergvleermuis beoordeeld als 'gunstig'.

Deze soort is aangetroffen binnen het plangebied. Hoewel de N7 zelf marginaal geschikt is voor de soort, zijn er in de directe omgeving wel voldoende landschapselementen aanwezig in de vorm van gebouwen, groenstructuren, bomenrijen en watergangen. Daarmee wordt het plangebied en de omgeving daarvan als geschikt leefgebied voor de gewone dwergvleermuis geacht. Dit is ook uit vleermuisonderzoek gebleken, uitgevoerd door A&W binnen het plangebied. In 2018 is de stad Groningen in zijn geheel geïnventariseerd. De populatie gewone dwergvleermuizen wordt naar aanleiding van deze inventarisatie geschat op 3.000-3.500 exemplaren.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Door de geplande werkzaamheden voor het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' worden geen verblijfplaatsen fysiek aangetast. Wel zullen essentiële vliegroutes of foerageergebieden tijdelijk ongeschikt worden of verdwijnen door de werkzaamheden. In de meeste gevallen gaat het hierbij om een tijdelijke verstoring en worden mitigerende en compenserende maatregelen genomen om effecten zo beperkt mogelijk te houden dan wel te voorkomen.

In de directe omgeving van het projectgebied zijn voor zover de aanvrager bekend drie andere grootschalige projecten in ontwikkeling. Dit betreft de herinrichting van het stationsgebied bij Europapark door ProRail en de bouw van de woningprojecten Engelse Kamp en woonrups aan weerszijden van de Kempkensberg.

Voor deze projecten zijn ontheffingen verleend waarin negatieve effecten op vleermuizen verregaand gemitigeerd/gecompenseerd zijn. Daarnaast vindt verspreid langs het tracé ook kleinschalige woningontwikkeling of -verduurzaming plaats. Door de cumulatieve werkzaamheden binnen het plangebied en dat eerder al ingrepen hebben plaatsgevonden met een effect op de lokale populatie dient de functionaliteit van de getroffen maatregelen blijvend te worden gemonitord en is het aannemelijk dat de deze soort aanwezig blijft. Het verlies van functioneel leefgebied zal geen wezenlijke invloed hebben op de lokale staat van instandhouding. De gunstige staat van instandhouding komt niet in gevaar mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Gunstige staat van instandhouding laatvlieger

De laatvlieger is een van de grootste vleermuissoorten in Nederland. Deze soort is een gebouw-bewonende soort die overal in Nederland, maar vooral in het halfopen tot open gebied kan worden aangetroffen. Verblijfplaatsen bevinden zich in nauwe ruimten in gebouwen, zoals onder meer achter daklijsten, onder dakpannen, ventilatieschachten, dilatatievoegen, of achter luiken. Bij vliegroutes volgen ze waar mogelijk lijnvormige structuren. Er zijn in feite onvoldoende kwantitatieve data, dan wel geen wetenschappelijk goed onderbouwde schatting van de populatie laatvlieger in Nederland. Tegenwoordig komen laatvliegers meer verspreid voor maar daarbij is het niet duidelijk of dit een verandering in aantallen dan wel in verspreiding is. De huidige staat van de verspreiding van populatie wordt derhalve beoordeeld als 'onbekend'.

De laatvlieger komt ook voor in de provincie Groningen. In de stad Groningen en de ruime omgeving zijn de afgelopen vijf jaar circa 350 waarnemingen van laatvlieger bekend (NDFF). Deze verspreidingsgegevens geven echter voor deze algemene soorten een vertekend beeld; ze geven vooral aan waar vleermuisonderzoek is uitgevoerd, en niet waar deze soorten zich ophouden. Bij een inventarisatie in de stad Groningen is één kraamverblijfplaats en een aantal zomerverblijfplaatsen aangetroffen. Hierbij werd opgemerkt dat de soort lastig is aan te treffen, waardoor waarschijnlijk verblijfplaatsen en exemplaren zijn gemist.

Het aantal laatvliegers dat mogelijk effect ondervindt van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' is niet duidelijk ten opzichte van de totaal ingeschatte populatie laatvliegers in de stad Groningen. De effecten van het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' betreffen tevens slechts de tijdelijke verstoring van één bekende vliegroute van deze soort. In dit kader worden mitigerende maatregelen getroffen om de effecten zo beperkt mogelijk te houden voor deze vliegroute.

De laatvlieger is minder afhankelijk van geleidende lijnstructuren op vliegroutes en jaagt meer in open landschap, derhalve wordt verwacht dat de effecten van ruimtelijke projecten in de omgeving beperkt zullen zijn.

Door de cumulatieve werkzaamheden binnen het plangebied en dat er eerder al ingrepen hebben plaatsgevonden met een effect op de lokale populatie dient de functionaliteit van de getroffen maatregelen blijvend te worden gemonitord en is het aannemelijk dat deze soort in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft. Het tijdelijk verlies van functioneel leefgebied zal geen wezenlijke invloed hebben op de lokale staat van instandhouding. De gunstige staat van instandhouding qua verspreiding komt niet in gevaar mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Gunstige staat van instandhouding meervleermuis

De meervleermuis staat bekend als een van de snelst vliegende vleermuizen en jaagt daarbij in een snelle rechte vlucht onder meer boven oevers en vegetatie van wateren. De meervleermuis heeft een verblijfplaats onder meer op kerkzolders, in spouwmuren van rijtjeshuizen of vrijstaande woningen. Er zijn in feite onvoldoende kwantitatieve data, dan wel geen wetenschappelijk goed onderbouwde schatting van de populatie meervleermuis in Nederland. Tegenwoordig is er meer informatie bekend van kraamverblijfplaatsen maar over de aantallen en verspreiding van deze soort is minder bekend, derhalve dient de huidige verspreiding beoordeeld te worden als 'onbekend'.

Tevens is onbekend hoe groot deze populaties zijn in de provincie Groningen. In 2019 bij een inventarisatie in de stad Groningen zijn twee locaties met een kraamverblijf vastgesteld. Het ging daarbij om een aantal flats in de wijk Selwerd van de stad Groningen. Deze kraamkolonie is in 2018 op verschillende locaties aangetroffen. Tijdens de telling van de uitvliegende exemplaren zijn er 122 exemplaren uitvliegend geteld.

De beïnvloeding van de meervleermuis door het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' lijkt beperkt gezien de aantallen die zijn waargenomen in het projectgebied. Enkele watergangen worden gebruikt als essentiële vliegroute voor de soort. Een aantal van deze vliegroutes kan door de werkzaamheden tijdelijk minder geschikt worden. Deze effecten worden beperkt door het nemen van mitigerende maatregelen. Na afronding van de werkzaamheden zijn de essentiële vliegroutes weer volledig functioneel.

Er zijn geen actuele projecten bekend met effecten op doorgaande watergangen in de omgeving van het projectgebied. Om die reden wordt verwacht dat er geen sprake is van cumulatie van effecten van andere projecten in de omgeving.

Door de cumulatieve werkzaamheden binnen het plangebied en de ingrepen die eerder al binnen het plangebied hebben plaatsgevonden met een effect op de lokale populatie, dient de functionaliteit van de getroffen maatregelen blijvend te worden gemonitord en is het aannemelijk dat deze soort in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft. Het verlies van tijdelijk functioneel leefgebied zal geen wezenlijke invloed hebben op de lokale staat van instandhouding. Hierdoor is het aannemelijk dat de soort in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft.

De gunstige staat van instandhouding van de meervleermuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Gunstige staat van instandhouding watervleermuis

De watervleermuis is een algemene soort in Nederland. De watervleermuis is vooral een boom-bewonende soort maar men treft deze soort ook aan op kerkzolders, in vleermuiskasten, bunkers en oude forten. De watervleermuis vindt men bij half open tot gesloten, waterrijk en bosrijk landschap. De grootste dichtheden worden gevonden in een waterrijke omgeving met veel beschutting zoals vijvers en sloten. Watervleermuizen mijden waterpartijen die met kroos of andere drijvende planten bedekt zijn. In Groningen-Zuid is één kraamverblijfplaats bekend in het Sterrebos. Mogelijk bevinden zich elders in de stad twee kleine concentraties van de soort in de wijk Selwerd en aan de oostkant van de stad Groningen. Het is niet bekend of dit kraamkolonies zijn. Overige verblijfplaatsen zijn niet bekend (NDFF). Verblijfplaatsen worden niet aangetast door de plannen.

Er zijn in feite onvoldoende kwantitatieve data, dan wel geen wetenschappelijk goed onderbouwde schatting van de populatie watervleermuis in Nederland. Het populatieaantal is naar boven bijgesteld, naar 25000 (15.000– 50.000) individuen (European Environmental Agency, 2019). De huidige situatie kan dan ook als 'gunstig' worden beoordeeld. Door de werkzaamheden voor het project 'A7/N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' kunnen foerageergebieden en/of vliegroutes mogelijk tijdelijk minder geschikt worden voor de soort. Hiervoor is en wordt in ruime mate gecompenseerd.

Voor andere projecten, zoals de woonrups, Engelse kamp of het stationsgebied Europapark, zijn ontheffingen verleend waarin negatieve effecten op vleermuizen verregaand gemitigeerd/gecompenseerd zijn. Hoewel het mogelijk is dat de projecten de staat van instandhouding van watervleermuis beïnvloed hebben, is het niet mogelijk om op basis van de beschikbare informatie causale verbanden te benoemen of te herkennen.

Gezien de cumulatieve werkzaamheden binnen het plangebied en de ingrepen die eerder al binnen het plangebied hebben plaatsgevonden met een effect op de lokale populatie, dient de functionaliteit van de getroffen maatregelen blijvend te worden gemonitord.

Hierdoor is het aannemelijk dat deze soort in de omgeving van het plangebied aanwezig blijft. Het verlies van tijdelijk functioneel leefgebied zal geen wezenlijke invloed hebben op de lokale staat van instandhouding. De gunstige staat van instandhouding qua verspreiding komt niet in gevaar mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Andere bevredigende oplossing

Het project 'A7-N7 Zuidelijke Ringweg Groningen' is een aanlegproject dat valt binnen het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Als voorbereiding op het MIRT 2-besluit is onder meer een Milieueffectrapportage uitgevoerd waarin mogelijke alternatieven zijn beschouwd.

Uit de MER blijkt dat de beschouwde alternatieven juist tot meer effecten op beschermde soorten en/of gebieden leiden, omdat deze alternatieven de gehele of grotendeels nieuwe aanleg van de Zuidelijke Ring Groningen inhouden. In het tracé zoals vastgelegd in het tracébesluit (Min. I&M, 2014; 2016; 2017; 2019) is geen sprake van (noemenswaardig) extra ruimtebeslag buiten het bestaande stedelijk gebied.

In het ontwerp is rekening gehouden met de aanwezigheid van beschermde soorten. Effecten op deze soorten zijn derhalve tot een minimum beperkt. Daar waar effecten niet voorkomen kunnen worden, zijn vanwege verkeersveiligheid of verkeerskundige aspecten geen alternatieven mogelijk. Het wegontwerp zou dan niet meer voldoen aan de eisen die hieraan vanuit verschillende wet- en regelgeving worden gesteld. Geconcludeerd wordt dat er geen andere bevredigende oplossing mogelijk is waarbij alle aangewezen nesten, essentiële vliegroutes en foerageergebieden volledig vrij van verstoring blijven en het foerageergebied op en rond de Julianavijver en de vliegroute bij de Vondellaan volledig behouden kan blijven.

Het project is locatiegebonden. Doordat er geen gunstigere locatie mogelijk is, ontstaan er voor een aantal locaties permanente effecten. Dit kan niet op een andere manier in verband met verkeersveiligheid en andere verkeerskundige aspecten. Dit raakt ook direct de inrichting. Om diezelfde reden is er dan ook geen andere inrichting mogelijk in de eindsituatie die gunstiger is voor de soorten.

Door de draaicirkel van de giek wordt een klein deel aan de noordoostzijde van het Sterrebos, waar in 2020 vier nesten in gebruik waren, mogelijk minder geschikt of ongeschikt voor broedende blauwe reigers. Door de vier nesten tijdig te verwijderen heeft de blauwe reiger tijd om zich ergens anders te vestigen. Het overgrote deel van de broednesten blijft buiten de verstoringzone van het bewegingsveld van de giek en er buiten het bewegingsgebied ook voldoende alternatieve locaties in het Sterrebos aanwezig zijn, waar de blauwe reiger zich kan vestigen. Deze kraanopstelling is noodzakelijk voor de aanleg van de verdiepte weg (N7).

De aantasting van het foerageergebied wordt veroorzaakt door de (werkzaamheden ten behoeve van de) nieuwe ligging van de zuidelijke ringweg Groningen. Er is geen alternatieve werkwijze mogelijk waarbij alle aangewezen essentiële vliegroutes en foerageergebieden volledig vrij van verstoring blijven en het foerageergebied op en rond de Julianavijver volledig behouden kan blijven.

De vliegroutes waarbij na het treffen van mitigerende en compenserende maatregelen resteffecten over blijven zijn:

- Viaduct Vrijheidsplein (cluster 1)
- Over N370 ter hoogte van viaduct Concourslaan (cluster 1)
- Brug Noord-Willemskanaal (cluster 2)
- Viaduct Vondellaan (cluster 2)
- Over de N7 ter hoogte van tunnel Papiermolenlaan (cluster 2)
- Viaduct Van Iddekingeweg (cluster 2)
- Brug Oude Winschoterdiep (cluster 3)

Hieronder wordt besproken of voor deze locaties alternatieve werkwijzen mogelijk zijn.

Viaduct Vrijheidsplein, cluster 1

Het Vrijheidsplein zal vanaf eind 2022 tot en met de oplevering in 2024 niet meer doorvliegbaar zijn voor vleermuizen. Het is niet mogelijk om het kunstwerk open te houden, omdat de voorbelastingen (EPS wand) nodig zijn om het definitieve kunstwerk te realiseren. Om die reden is een alternatieve werkwijze voor deze locatie niet mogelijk.

Over N370 ter hoogte van Viaduct Concourslaan en omgeving, cluster 1

Voor het viaduct bij de Concourslaan geldt dat deze vervangen moet worden omdat de N370 verhoogd komt te liggen. Alternatieven zoals het behouden of renoveren van het huidige kunstwerk zijn daarom niet mogelijk. Voor werkzaamheden zoals het plaatsen van de liggers (grote betonnen elementen) is het noodzakelijk om ook de weg af te sluiten. In verband met de verkeersveiligheid dient dit 's nachts te gebeuren. Om die reden is een alternatieve werkwijze hier niet mogelijk.

Brug Noord-Willemskanaal, cluster 2

De Brug bij het Noord-Willemskanaal moet verhoogd worden omdat dit een vaste brug wordt. Ten behoeve van de scheepvaart is het noodzakelijk dat deze brug verhoogd wordt. Het behouden van de huidige situatie is daarom geen optie. Ook hiervoor geldt dat werkzaamheden zoals het inhijzen van het brugdek omwille van de verkeersveiligheid 's nachts dienen plaats te vinden. Om die reden is voor deze locatie geen alternatieve werkwijze mogelijk.

Viaduct Vondellaan, cluster 2

Het Viaduct aan de Vondellaan is inmiddels gesloopt. Dat komt doordat ten tijde van de sloopwerkzaamheden de vliegroute nog niet bekend was. De sloop van het viaduct is nodig om het uiteindelijke ongelijkvloerse kruispunt bij het Julianaplein te realiseren. Ook de voorbelastingen zijn nodig om de nieuwe af- en toeritten te realiseren. Er is dan ook geen alternatieve werkwijze mogelijk voor deze locatie.

Over de N7 ter hoogte van tunnel Papiermolenlaan, cluster 2

De werkzaamheden die plaatsvinden op deze locatie bestaan uit het vervangen van de Papiermolentunnel en het aanpassen van de wegdelen die eroverheen lopen. De wegdelen moeten worden aangepast om een aansluiting van het nieuwe Julianaplein op de verdiepte ligging te realiseren. Met een andere werkwijze ontstaat een andere dimensionering van het Julianaplein en dit is gezien het ruimtebeslag niet mogelijk. De Papiermolentunnel moet langer worden omdat de weg verbreed wordt en de tunnel moet ook iets lager worden omdat de weg op die locatie gaat dalen voor de verdiepte ligging. Het behouden van de huidige tunnel is daarom geen optie. Er is nu gekozen voor een werkwijze waarbij de tunnel op een voorbouwlocatie wordt geconstrueerd en later wordt ingeschoven. Hiermee is de tunnel de kortst mogelijke tijd niet beschikbaar. De andere optie, waarbij de tunnel ter plekke (stuk voor stuk) zou worden opgebouwd, zou tot een langere stremming van de vliegroule leiden. Er is dan ook geen alternatieve werkwijze mogelijk op deze locatie.

Viaduct van Iddekingeweg, cluster 2

Voor de brug aan de Van Iddekingeweg geldt dat deze gerenoveerd moet worden. Dit is nodig voor de verkeersveiligheid. Vanwege de stabiliteit is het noodzakelijk om damwanden te plaatsen. Een andere werkwijze zonder kleinschalige sloop- en betonwerkzaamheden is niet mogelijk.

Brug Oude Winschoterdiep, cluster 3

Het Oude Winschoterdiep wordt ter hoogte van KW18 (de brug over het Oude Winschoterdiep) gedurende 2 jaar gedempt. Het is niet mogelijk om dit op een andere wijze uit te voeren omdat de Verdiepte Ligging anders niet kan worden gerealiseerd. Ten behoeve van de stabiliteit worden hier ook damwanden geplaatst.

De foerageergebieden waarbij na het treffen van mitigerende en compenserende maatregelen resteffecten over blijven zijn:

- Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan (cluster 1)
- Julianavijver (cluster 2)
- Skivijver (cluster 4)

Hieronder wordt besproken of er alternatieve werkwijzen voor deze locaties mogelijk zijn.

Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan, cluster 1

Omdat de N370 verhoogd komt te liggen moeten er ook werkzaamheden ter hoogte van het viaduct concourslaan (KW06) plaatsvinden. De alternatieven zijn hierboven bij vliegroule viaduct Concourslaan verder uitgewerkt. Op deze locatie is geen andere werkwijze mogelijk.

Julianavijver, cluster 2

De Julianavijver is onder de oude ontheffing reeds vrij gemaakt van begroeiing en gedempt. Dit is nodig om de voorbelastingen ten behoeve van de nieuwe ongelijkvloerse kruising te plaatsen. Vanwege het ruimtebeslag is een andere dimensionering waarbij de Julianavijver behouden blijft niet mogelijk.

Skivijver, cluster 4

De werkzaamheden bij de skivijver zijn nodig om een nieuwe aansluiting van de Europaweg met de N7 te realiseren. Ten behoeve van de voorbelasting is het noodzakelijk om een gedeelte van de skivijver te dempen. Vanwege het ruimtebeslag kon niet voorkomen worden dat de nieuwe weg over een gedeelte van de skivijver komt te liggen. Een andere werkwijze waarbij de skivijver in zijn geheel gedempt wordt heeft niet de voorkeur omdat er dan een groter oppervlak aan foerageergebied verloren gaat. Een andere werkwijze is op deze locatie dan ook niet mogelijk.

Een alternatieve planning is niet mogelijk omdat (vrijwel) alle werkzaamheden na elkaar moeten plaatsvinden. Het eventueel beperken van de werkzaamheden tot de winterperiode - waarin de vleermuizen in winterslaap zijn -, is in de planning van de werkzaamheden niet haalbaar.

Door verdere uitloop van de werkzaamheden zou in dat geval bovendien nog langere tijd sprake zijn van een suboptimale situatie voor natuurwaarden waarin de groeninrichting nog niet gereed is. Dit is geen wenselijke situatie, een alternatieve planning is dan ook niet mogelijk.

Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning wordt schade aan de blauwe reiger, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

Belang

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belang 'de volksgezondheid of de openbare veiligheid' zoals genoemd in artikel 3.3, lid 4, sub b van de Wnb voor de blauwe reiger. Tevens heeft u ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van het belang 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' zoals genoemd in artikel 3.8, lid 5, sub b van de Wet natuurbescherming voor de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger, de meervleermuis en de watervleermuis.

De Zuidelijke Ringweg kent in de referentiesituatie een aantal kenmerken die negatief zijn voor de verkeersveiligheid; het grotendeels gelijkvloerse kruispunt Julianaplein, de relatief vele toe- en afritten en de brugopeningen (het Noord-Willemskanaal en het Winschoterdiep) die op de Rijksweg 7 kop-staart botsingen kunnen veroorzaken. De zuidelijke ringweg kent dan ook een aantal 'black-spots'. Een black-spot is gedefinieerd als een locatie met zes of meer slachtofferongevallen in drie jaar. Tevens is het risicocijfer op het tracé hoger dan gemiddeld in Noord-Nederland. In combinatie met het gegeven dat de intensiteit op de zuidelijke ringweg zal toenemen, is de verwachting dat de verkeersveiligheid bij het niet nemen van maatregelen zal afnemen.

De uitvoering van dit project zorgt ervoor dat de prognose voor ernstige ongevallen neutraliseert ten opzichte van de referentiesituatie. Met name op het hoofdwegennet wordt een verbetering van de verkeersveiligheid verwacht. De ongelijkvloerse knooppunten Julianaplein en Vrijheidsplein en het weghalen van de beweegbare Julianabrug dragen hieraan bij. Ook zijn er minder weefbewegingen en toe- en afritten, wat bijdraagt aan een veiligere weg.

Het ontwerp, de inrichtingsmaatregelen en alle verkeersveiligheidsmaatregelen die worden uitgevoerd leveren samen een verbetering op voor de verkeersveiligheid van de zuidelijke ringweg. Hiermee is de conclusie gerechtvaardigd dat de uitvoering van dit project nodig is in het belang van de openbare veiligheid.

De zuidelijke ringweg is op nationale schaal een belangrijke schakel tussen de Randstad en Noord-Duitsland en vervult een belangrijke functie in het regionaal en stedelijk verkeerssysteem. De zuidelijke ringweg vormt de centrale schakel in het stedelijk netwerk Groningen-Assen. Dit stedelijk netwerk kent een voorspoedige economische en bevolkingsontwikkeling.

De stad Groningen trekt mensen van buitenaf naar voorzieningen en arbeidsplaatsen in de stad. De hoeveelheid mensen die dagelijks de stad bezoeken zal in 2030 verder oplopen.

Deze (autonome) groei heeft zijn weerslag op het gebruik van de aanwezige infrastructuur in en om de stad, in het bijzonder op de zuidelijke ringweg. Kenmerkend voor de zuidelijke ringweg is dat ongeveer 80% van de weggebruikers in of nabij de stad moet zijn of daar vertrekt en 20% gezien kan worden als doorgaand verkeer. De toenemende verkeersdruk zorgt ervoor dat de zuidelijke ringweg van de aansluiting Hoogkerk tot de aansluiting Europaweg capaciteit tekort zal komen. Problemen zullen met name gaan optreden op het Julianaplein en tussen het Julianaplein en de aansluiting Europaweg. De verkeerslichten op het Julianaplein en het grote aantal toe- en afritten zijn hier mede debet aan. Ook in de huidige situatie zorgt het Julianaplein voor filevorming en vertraging op Rijksweg 7 en de A28 voor Groningen. Gedurende de spitsuren kan het Julianaplein het verkeersaanbod niet zonder vertraging verwerken. Het gevolg is dat het verkeer, afhankelijk van variaties in de drukte, op Rijksweg 7-west altijd wel ergens ter hoogte van Hoogkerk of het Stadspark moet aansluiten in de wachtrij.

In de toekomst leidt dit capaciteitstekort tot een slechtere verkeersafwikkeling. Er zal een situatie ontstaan met congestie en verminderde doorstroming. Dit heeft negatieve gevolgen voor reistijden, betrouwbaarheid en interne (regionale/stedelijke) en externe (nationale) bereikbaarheid. Deze te voorziene effecten voor de toekomst komen de economische groei van stad en regio niet ten goede. Ook treedt vertraging op langs het onderliggende wegennet, waardoor overige kantoorlocaties, bedrijventerreinen en woongebieden minder goed, minder comfortabel en minder bereikbaar worden.

De uitvoering van het project heeft een positief effect op de reistijd, voertuigen zijn daardoor sneller op hun bestemming. In combinatie met de reistijdwinst en een betere doorstroming op de zuidelijke ringweg levert dat een impuls aan de bereikbaarheid op. Hiermee is de conclusie gerechtvaardigd dat de uitvoering van dit project nodig is vanwege de dwingende redenen van economische aard.

Gelet op het voorgaande ben ik van oordeel dat de belangen 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten' voldoende zijn om de negatieve effecten op de blauwe reiger, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en watervleermuis die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, te rechtvaardigen.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
26 juli 2021

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190024910237

Kenmerk
WNB/2021/009.toek

Gesignaleerde soorten

Ik wil u erop wijzen dat in het bij de aanvraag gevoegde natuurwaardenonderzoek melding wordt gemaakt van de (mogelijke) aanwezigheid van broedvogels in het plangebied. U heeft er echter voor gekozen om voor deze soorten geen ontheffing aan te vragen. Ik wil u er, wellicht ten overvloede, op wijzen dat wanneer u bij de uitvoering van de werkzaamheden verbodsbepalingen ten aanzien van deze soorten dreigt te overtreden, u de werkzaamheden dient stil te leggen en alsnog ontheffing voor deze soorten dient aan te vragen.

Overweging

Tot slot geven wij u ter overweging om de holle delen van de kunstwerken toegankelijk te maken voor vleermuizen om het aanbod van grotere, gebufferde verblijven te vergroten en daarmee een bijdrage te leveren aan het aanbod van het afnemende aantal dergelijke plekken als gevolg van onder meer renovaties en isolatiemaatregelen. Door op deze eenvoudige manier natuurinclusief te bouwen draagt u bij aan de staat van instandhouding van vleermuizen in Groningen.

Bijlage 2: Beantwoording Zienswijzen

Tegen het ontwerpbesluit zijn twee zienswijzen ingediend. In de tabel hieronder worden de zienswijzen namens Rijkswaterstaat (indiener: 01) en de Vleermuiswerkgroep (indiener: 02) beantwoord. De ingediende zienswijzen zijn in de tabel hieronder opgenomen. In de daaropvolgende kolommen is opgenomen wie de indiener is, de beantwoording en of de zienswijze aanleiding heeft gegeven tot het wijzigen van het besluit.

#	Indiener	Punt	Antwoord	Actie
01	01	<p>Door voor te schrijven dat bepaalde documenten nog dienen te worden goedgekeurd alvorens de desbetreffende werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd, wordt besluitvorming op die punten in feite uitgesteld. Onzes inziens blijkt niet uit de ontheffing waarom het nodig is en wat de grondslag is om binnen de verleende ontheffing nieuwe toestemmingen te vragen. De aanvraag is ontvankelijk en, na aanvullingen, volledig bevonden en aan de voorwaarden om een ontheffing te kunnen verlenen conform artikel 3.3 van de Wet natuurbescherming is voldaan. Hoewel de uitgestelde besluitvorming die in bovengenoemde voorschriften is opgenomen zo kan worden opgevat dat de ontheffing zonder die informatie niet had kunnen worden verleend, ziet Rijkswaterstaat geen reden waarom tot weigering had moeten worden overgegaan nu aan de vereisten van de Wnb is voldaan.</p> <p>Opgemerkt is daarnaast dat goedkeuringsbesluiten op rechtsgevolg zijn gericht en gekwalificeerd kunnen worden als een publiekrechtelijke rechtshandeling. Het 'nieuwe' besluit behelst de toetsing of aan die voorwaarden van het voorschrift is voldaan en heeft als rechtsgevolg dat de betreffende activiteit al dan niet mag worden uitgevoerd. De gehanteerde methodiek van RVO heeft mogelijk tot gevolg dat er meer (onnodige) bezwaar en beroepsmogelijkheden worden gecreëerd, hetgeen niet bijdraagt aan de rechtszekerheid.</p> <p>Het is ons niet gebleken hoe RVO invulling wil geven aan dit punt, mocht de situatie zich voordoen dat er bijvoorbeeld geen goedkeuring wordt verleend. In de ontwerpontheffing is geen nadere onderbouwing en/of belangenafweging terug te vinden op dit punt. Verzocht wordt om dit toe te voegen indien de voorschriften niet worden aangepast.</p>	Voorschriften die rapporten ter goedkeuring bevatten zijn veranderd in concrete voorschriften.	<p>Aanpassing voorschriften verlichting en herinrichting. Voorschrift j.; s. tot en met x. zijn aangepast.</p> <p>Dit zijn voorschrift k.; v. tot en met y.; en aa. tot en met ee. in het definitieve besluit.</p>
02	01	Broedgevallen die worden aangetroffen tijdens ecologische inspecties leiden tot een niet-vrijgave. Dergelijke broedgevallen hoeven niet bij RVO gemeld worden. Kunt u dit bevestigen.	Een niet-vrijgave zorgt ervoor dat verbodsbepalingen van de Wnb niet overtreden kunnen worden. Broedgevallen die leiden tot een niet-vrijgave hoeven dan ook niet bij RVO gemeld te worden.	Geen
03	01	Aangezien alleen de status van de maatregelen is gewijzigd (vrijwel alle maatregelen zijn inmiddels uitgevoerd) en de beplanting langs de Braillevijver zoals weergegeven in Bijlage 1 bij het Geactualiseerde mitigatie- en compensatieplan is veranderd, kan het plan worden bijgewerkt middels een oplegnotitie. Ik verzoek u deze nadere interpretatie van het aan RVO voor te leggen bijgewerkte plan te bevestigen.	Een oplegnotitie is niet voldoende. Het 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van 12 januari 2018 maakt onderdeel uit van de huidige ontheffing WNB-2017. Dientengevolge blijven ook de uitvoeringswerkzaamheden en de daarbij behorende mitigatie- en compensatiemaatregelen deel hiervan uitmaken.	Geen, zie voorschrift k. in het definitieve besluit.

			Daardoor blijft het een duidelijk te hanteren mitigatie- en compensatieplan/documentatiebron, van de gehele aanvraag, ook voor derden.	
04	01	U heeft aangegeven dat met "aanvullende voorschriften" bedoeld wordt "aanvullende maatregelen". Dit voorschrift is derhalve een dubbeling met voorschrift e ("De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met het bevoegd gezag indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift b noodzakelijk zijn."). Ik verzoek u voorschrift k te laten vervallen.	Voorschrift e. gaat over nieuwe soorten die tijdens de werkzaamheden worden aangetroffen of andere werkzaamheden die noodzakelijk zijn. Voorschrift k. ging over extra maatregelen bij bestaande soorten en bestaande maatregelen/werkzaamheden. Zowel e. als k. is een wijziging van de ontheffing, en is dus in dat opzicht hetzelfde. Derhalve wordt naar aanleiding van uw zienswijze voorschrift k. anders verwoord.	Voorschrift k. is aangepast Dit is voorschrift l. in het definitieve besluit.
05	01	Ik verzoek u deze datum van 1 december te wijzigen in 1 maart van het op de monitoring volgende jaar, waardoor de monitoring samen kan vallen met kalenderjaren en januari-februari gebruikt kunnen worden voor het opstellen van de rapportages. Daarnaast verzoek ik u om in de laatste zin van het voorschrift na "in het geding komt" in te voegen: "ten gevolge van het project". Immers, het project heeft geen invloed op populatieontwikkelingen ten gevolge van factoren buiten het project.	RVO gaat akkoord met uw verzoek van de wijziging van de aanleveringsdatum van 1 december naar 1 maart van het op de monitoring volgende jaar. Opdat zoals u het hebt geformuleerd, de monitoring samen kan vallen met kalenderjaren en januari-februari gebruikt kunnen worden voor het opstellen van de rapportages. Voor wat betreft het tweede onderdeel van uw verzoek heeft RVO voorschrift l. aangepast.	Voorschrift l. is aangepast. Dit is voorschrift m. in het definitieve besluit. Daarnaast is het tweede gedeelte in voorschrift n. van het definitieve besluit opgenomen.
06	01	Ik verzoek u voorschrift s te vervangen door: "U dient kunstverlichting op bouwterreinen voor en na werkzaamheden op locaties bij de volgende vliegroutes: Vrijheidsplein (KW 04), over de N370 ter hoogte van viaduct Concourslaan (KW 06), brug Noord-Willemskanaal (KW 08), viaduct Van Iddekingeweg (KW 13), over A7 ter hoogte van Papiermolentunnel (KW 15) en brug Oude Winschoterdiep (KW 18) en foerageergebieden: Westelijke ring tussen Stadspark en Concourslaan, Julianavijver en Braillevijver en de Skivijver tijdens activiteitsperiodes van vleermuizen te beperken tot enkel goed gerichte verlichting ter beveiliging van werkterreinen. Indien lichtuitstraling niet geheel voorkomen kan worden, dan dient deze te worden geminimaliseerd door de keuze van kleur, richting en de lichtintensiteit op vleermuizen af te stemmen." Mocht u besluiten het bestaande voorschrift te handhaven, of nog op te stellen lichtplannen ter kennisgeving te vragen, dan geldt dat de in het voorschrift opgenomen termijn van minimaal drie maanden voor ingebruikname niet realistisch is. Het bouwproces gaat uit van een schuivende 6-weekse planning. Lichtplannen worden opgesteld op basis van	RVO gaat akkoord met het vervangen van het voorschrift s. Zie voorschrift v. in het definitieve besluit. Zie ook punt 1.	Voorschrift s. aangepast. Dit is voorschrift v. in het definitief besluit Voorschrift w., x. en y. toegevoegd

		de 6-weekse planning, waardoor een aanlevertermijn aan RVO van maximaal 2-3 weken voor ingebruikname realistisch is.		
07	01	Voorschrift u.: Westelijke Ring tussen Stadspark en Concourslaan. De maatregelen op deze locatie bestaan uit verlichtingsmaatregelen, omdat te allen tijde minimaal het huidige aantal geleidende borden langs de weg aanwezig zullen blijven. Daarmee is voorschrift u een dubbeling van voorschrift s. Ik verzoek u voorschrift u te laten vervallen. Mocht u besluiten het voorschrift te handhaven, of het nog op te stellen lichtplan ter kennisgeving te vragen, dan geldt dat de in het voorschrift opgenomen termijn van minimaal drie maanden voor ingebruikname niet realistisch is. Het bouwproces gaat uit van een schuivende 6-weekse planning. Lichtplannen worden opgesteld op basis van de 6-weekse planning, waardoor een aanlevertermijn aan RVO van maximaal 2-3 weken voor ingebruikname realistisch is.	Voorschrift z: Het voorschrift is gericht op de herinrichting van het gebied. U heeft gelijk dat de verlichting in andere voorschriften naar voren komt. Het voorschrift blijft van kracht en is verduidelijkt.	Voorschrift z. aangepast Dit is voorschrift aa. in het definitieve besluit.
08	01	Voorschrift v.: Voor de tijdelijke fase is geen geactualiseerd overzicht nodig, aangezien dat reeds is weergegeven in figuur 6.4 van het projectplan bij de ontheffingsaanvraag. Ik verzoek u dit onderdeel van voorschrift v te laten vervallen.	De aanleg van de nieuwe Julianavijver (w.o de Braillevijver) betreft één van de maatregelen uit het 'Geactualiseerd mitigatie- en compensatieplan' van het besluit WNB 2017-010. Het GMC is indertijd opgesteld in gezamenlijk overleg met de Vleermuizenwerkgroep, Provincie Groningen, gemeente Groningen, Waterschap Hunze en Aa's en een aantal vleermuizenexperts. Het betreft een vigerend plan waaraan Rijkswaterstaat zich heeft gecommitteerd en dat door de vertraging van de werkzaamheden opnieuw is ingediend als onderdeel van deze nieuwe aanvraag. Dit houdt in dat ook na het verstrijken van de tijdstermijn van de huidige ontheffing 2017-010, Rijkswaterstaat alsnog dient te voldoen aan de voorschriften van het GMC, dat onderdeel uitmaakt van de nieuwe aanvraag van Rijkswaterstaat. In het kader van de Braillevijver heeft er ondertussen een wijzigingsbesluit plaatsgevonden. Een geactualiseerde overzicht van de tijdelijke fase hoeft derhalve niet te worden overlegd. Voor wat betreft de permanente fase, heeft Rijkswaterstaat bij de indiening van de nieuwe aanvraag nog geen gedetailleerde herinrichtingsplan overlegd. Hieraan dient u alsnog te voldoen. Zie nieuw voorschrift bb.	Nieuw voorschrift bb.
09	01	Voorschrift w: <i>"Cluster 2, Julianavijver: U dient aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland kenbaar te maken op welke wijze u op de lange termijn waarborgt dat de vijvers kroosvrij worden gehouden. Mocht deze noodzakelijke handeling volgens de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland niet goed geborgen zijn dan kunnen er nog aanvullende maatregelen worden opgelegd."</i> Deze maatregel is niet opgenomen in het Geactualiseerde mitigatie- en compensatieplan bij het projectplan bij de ontheffingsaanvraag. De Julianavijver zal nieuw worden gegraven, waardoor de bodem zeer arm zal	U neemt mitigerende en compenserende maatregelen om de gunstige staat van instandhouding van de lokale populatie vleermuizen te borgen. Echter gezien de lange looptijd en de omvang van het project waarbij men uitgaat van een zesweekse planning in het kader van de complexiteit is monitoring een belangrijke voorwaarde om de effectiviteit van de maatregelen te kunnen borgen. Monitoring op de waterkwaliteit en de functionaliteit van de Braillevijver heeft zorg gedragen voor de borging van de effectiviteit van de mitigerende en compenserende maatregelen.	Dit is gespecificeerd in voorschrift n. (voorschrift o. definitief besluit).

		<p>zijn aan nutriënten. In het project hebben we bij de Hora Siccamavijvers gezien en aan u gerapporteerd dat kroosvorming problematisch kan zijn door ophoping van organisch materiaal in de bodem, maar na baggeren volledig kan verdwijnen. Ook in de in 2017 nieuw gegraven Braillevijver treedt momenteel (2021) nog altijd geen enkele kroosvorming op. Het ligt voor de hand dat ook de Julianavijver bij afwezigheid van een nutriëntrijke bodem niet dicht zal groeien met kroos. In de loop van de jaren zal zich organisch materiaal op gaan hopen, waarna het periodiek baggeren tot het reguliere onderhoudswerk van de beheerder behoort. Dit beheer valt niet meer onder de reikwijdte en strekking van het project en de huidige ontheffing. Ik verzoek u voorschrift w. te laten vervallen.</p>	<p>Dit dient ook na de uitvoering van de werkzaamheden te zijn geborgd. Daarbij dient de Julianavijver als herinrichtingsmaatregel nog te worden uitgewerkt. In dit kader en gezien de ervaringen in de praktijk is het van belang om een (overdrachts-) memorandum op te stellen waarbij inzicht wordt verkregen op welke wijze onder meer de waterkwaliteit op duurzame wijze wordt geborgd voor de watervleermuis.</p> <p>Daarnaast dient nog het volgende te worden opgemerkt. De Julianavijver en de groene omgeving dient als herinrichtingsmaatregel nog te worden uitgewerkt. De effectiviteit van deze herinrichtingsmaatregel is daarmee nog niet geborgd. Monitoring dient plaats te vinden om de effectiviteit van deze vijver als voedselbron voor zowel de watervleermuis als de gewone dwergvleermuis te borgen conform de intentie van het GMC om daarmee de gunstige staat van instandhouding van de lokale populaties te ondersteunen. Om dit te verduidelijken is voorschrift w vervallen, waarbij de intentie van voorschrift w is verwoord en aangevuld in voorschrift o, bb en ee.</p>	<p>Dit is daarnaast opgenomen in de nieuwe voorschriften bb en ee.</p> <p>Zie ook punt 14.</p>
10	01	<p>Voorschrift x. Skivijver. De mitigerende maatregelen op deze locatie bestaan alleen uit verlichtingsmaatregelen. Daarmee is voorschrift u een dubbeling van voorschrift s. Ik verzoek u voorschrift x te laten vervallen.</p>	<p>Er is ook sprake van een vliegroute bij de Skivijver. Het voorschrift blijft behouden en wordt verduidelijkt.</p>	<p>Nieuw voorschrift dd.</p>
11	02	<p>Onder 'Inhoud aanvraag' ontbreekt de aanleg van de Julianavijver. Volgens voorschrift d. ziet de ontheffing daar gelukkig wel op toe.</p>	<p>Zie voorschrift d en nieuw voorschrift bb.</p>	<p>Nieuw voorschrift bb.</p>
12	02	<p>Ook als de gebieden optimaal worden ingericht kan het jaren duren voordat de Julianavijver zelf en de omgeving geschikt zullen zijn als foerageergebied voor de water- en dwergvleermuizen. Er zijn diverse redenen te bedenken waarom creatieve veranderingen bij de bouw van de infrastructuur, gevolgen van vertraging, personeelwisselingen bij ecologen en toezichthouders en bezuinigingen tot een niet optimale inrichting kunnen leiden. Ook het Zuiderplantsoen biedt in het beste geval na hoogstens één groeiseizoen of – bij vertraging – na één plantseizoen niet direct weer goede vliegroutes met foerageermogelijkheid tussen de restanten van het Sterrebos. Voor zover wij weten neemt de gemeente Groningen na de oplevering in 2025 het beheer over. De gemeente heeft bij het Station Europapark en bij de Kempkensberg en ook bij nog recentere ontwikkelingen in de stad laten zien dat zij het uit kostenoverwegingen niet zo nauw neemt bij de bescherming van vleermuizen.</p>	<p>Zie nieuwe voorschriften bb, cc en ee.</p> <p>Rijkswaterstaat levert bij de oplevering van gebieden aan de gemeente beheer- en onderhoudsplannen op. In deze plannen staat ook het belang van de gebieden voor vleermuizen omschreven, en het onderhoud dat daarvoor nodig is. Daarnaast dient er een overdrachtsmemorandum te worden overlegd door Rijkswaterstaat aan RVO en de gemeente Groningen om inzicht te verstrekken in het leefgebied van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, de meer- en de watervleermuis binnen het plangebied voor wat betreft de vliegroutes en het foerageergebied en onder meer de waterkwaliteit voor de watervleermuis duurzaam wordt geborgd.</p> <p>Zowel het Julianapark als het Zuiderplantsoen valt onder de Stedelijke Ecologische Structuur, waarmee extra aandacht voor ecologie (waaronder vleermuizen) vastgelegd wordt.</p>	<p>Nieuwe voorschriften bb, cc en ee.</p>
13	02	<p>Wij zouden graag van u vernemen of u de volgende stelling onderschrijft: Alleen indien de geldigheidsduur van de ontheffing niet is verlopen kan het bevoegd gezag optreden aan de hand van de voorgeschreven voorschriften en beperkingen uit de ontheffing. Zodra de ontheffing verlopen is, gaat</p>	<p>RVO onderschrijft deze stelling niet. Het niet naleven van de voorschriften en beperkingen uit de ontheffing zijn op zichzelf staande strafbare feiten (zie o.a. Memorie van Toelichting Wet natuurbescherming).</p>	<p>Aangepast, zie nieuwe voorschriften o, bb en cc.</p>

		artikel 5.3 lid 4 Wnb niet meer op en kan ook geen handhaving meer plaats vinden op de verlopen ontheffing.	De voorschriften moeten binnen de termijn van de ontheffing worden uitgevoerd, maar indien dit niet gebeurd is kan daar wel op gehandhaafd worden en kunnen er herstelsancties worden opgelegd.	
14	02	De monitoring van de mitigatie- en compensatiemaatregelen loopt volgens voorschrift I. tot eind 2025. Dat kunnen wij begrijpen als het alleen gaat over het effect van het nog te actualiseren mitigatie- en compensatieplan van 12 januari 2018. Maar zoals hiervoor aangegeven zullen bij de oplevering van de ringweg de Julianavijver en het Zuiderplantsoen nog geenszins een volwaardig foerageergebied en vliegroutes bieden. Vijf jaar monitoring van het herstel van deze gebieden na afloop van de geldigheidsduur van de ontheffing lijkt ons dringend noodzakelijk.	De duur van de monitoringsverplichting kan wegens ecologische redenen langer zijn dan de ontheffingstermijn, om de gunstige staat van instandhouding van soorten te waarborgen. Dat is hier inderdaad het geval. RVO onderschrijft de noodzaak niet om de Julianavijver en het Zuiderplantsoen gedurende vijf jaar na herinrichting jaarlijks te monitoren. Het is voldoende om monitoring uit te voeren na afronden van het project in 2025 en éénmalig na ontwikkeling van de beplanting in 2027. Aanvullende monitoring is daarom opgenomen in een nieuw voorschrift o.	Nieuw voorschrift o.
15	02	Volgens voorschrift v. ontwerpbesluit verwacht u een geactualiseerd overzicht van de groenbeplanting, voor Cluster 2, Julianavijver, van zowel de tijdelijke als ook de permanente fase. Wij zijn het met u eens dat voldoende bosschage aanwezig moet zijn om luwte en donkerte rondom de vijver te creëren (Ontwerpontheffing pag. 35). Dat is een noodzakelijk, maar zeker niet voldoende voor het creëren van een goed foerageergebied voor de genoemde vleermuizen. Wordt de Vleermuiswerkgroep tijdig op de hoogte gesteld van het geactualiseerde plan voor de Julianavijver en omgeving, zodat wij daar nog een mening over kunnen geven?	RVO heeft uw opmerking meegenomen, zie voorschrift bb.	Nieuw voorschrift bb Zie ook punt 8.
16	02	U lijkt in het midden te laten wanneer u het overzicht voor de permanente fase verwacht. Wij menen dat dat overzicht minstens anderhalf jaar van tevoren beschikbaar moet zijn, gezien de besteltijden voor aan te planten groen van groot formaat en het plantseizoen.	Dit is verwerkt in voorschrift bb. en cc. maar dan met een uiterlijke termijn van twee jaar vantevoren.	Nieuw voorschrift bb. en cc. Zie ook punt 8.
17	02	Ons is geen overzicht van de groenbeplanting voor de Julianavijver bekend. Wij hebben de indruk dat u refereert aan enige algemeenheden in de Maatregelennotitie ecologie van 17-3-2017. U citeert op pag. 35 van de ontwerpontheffing duidelijk pagina 16 van de Maatregelennotitie: "Daarnaast wordt het resterende deel van de nieuwe Julianavijver (figuur 5) aangelegd en ingericht in 2021. (...) Met de aanleg van de vijver in de definitieve situatie ontstaat een vijver met een oppervlakte van circa 5000 m2. Dat is groter dan de huidige Julianavijver (circa 3.800 m2). Op pagina 8 van de notitie staat: "Omdat in de nieuwe situatie weer water aanwezig is met een groene inrichting, is foerageergebied in de toekomst gewaarborgd. "Dat is voor vleermuizen zoets als dat iemand zegt dat het wel goed komt met het diner voor gasten omdat de borden groot genoeg zijn. Wij zijn daarom van mening dat u tijdig zowel over de beoogde en feitelijk uitgevoerde aanleg van de vijver zelf als over de geplande aanplant dient te worden geïnformeerd.	Zie punt 8. Dit is verwerkt in voorschrift bb.	Nieuw voorschrift bb. Zie ook punt 8.

18	02	De recente aanplant voor het station, die het herstel van de vliegroue voor watervleermuizen had moeten bieden, voldoet niet aan de richtlijn, zoals vermeld in het BIJ Kennisdocument Watervleermuis. De bomen staan te ver uit elkaar. De vliegroue functioneert pas als de nieuw aan te planten bomen een hoogte van minimaal 5 meter hebben en een onderste kroonbreedte van minimaal 2,5 meter. De plantafstand moet dan maximaal 7 meter zijn." De feitelijke plantafstanden variëren van 9 tot 25 meter. De kroonbreedtes van de meeste bomen zijn 1 - 1,5 meter.	Zie punt 8. Dit is verwerkt in voorschrift bb.	Voorschrift bb. Zie ook punt 8.
19	02	Er ontbreken voorschriften om te waarborgen dat de aanleg van het Zuiderplantsoen het herstel van de vliegroutes-met-foerageergelegenheid oplevert. Ook hierbij gaat het niet alleen om de beplanting. De aanleg van de bodem op de deksel, waarin die beplanting gerealiseerd moet worden, zal van doorslaggevend belang zijn voor het succes van de aanplant. Het ontwerp van de deksels met een waterretentie- en een grondlaag dient geschikt te zijn voor de gevolgen van klimaatverandering, anders is de aanplant ten dode opgeschreven en blijft er niets over qua vliegroute. (...)	Zie punt 14. Monitoring is opgelegd in een nieuw voorschrift o.. Het is een terechte opmerking dat de waterhuishouding van het Zuiderplantsoen aandacht nodig heeft.	Nieuw voorschrift o. Zie ook punt 14.
20	02	Wij vermoeden dat de compensatie qua voedselaanbod uiteindelijk op minder dan een kwart zou kunnen uitkomen. Zou de RVO niet een compensatie criterium kunnen stellen?	Vanuit hoofdstuk vier van de Wet natuurbescherming is de RVO geen bevoegd gezag voor deze houtopstanden dus kan vanuit dat oogpunt niet worden gecontroleerd of er aan bosbouwkundig verantwoorde herbeplanting wordt voldaan. Zie verder voorschriften bb. en cc.	Geen
21	02	Tegen deze achtergrond menen wij dat ook de ontwikkeling van het Zuiderpark gedurende vijf jaar na de geldingsduur van de ontheffing dient te worden gemonitord.	Zie punt 14. Er wordt monitoring opgelegd voor 2025 en 2027.	Nieuw voorschrift o.
22	02	Wij begrijpen niet goed waarom het intrillen van de damwanden met een invloedssfeer van tientallen tot honderden meters wel relevant zouden zijn voor reigers en niet voor koloniebomen van vleermuizen. De twee bomen waar recent een groep grootoorvleermuizen zijn aangetroffen staan zeker in deze invloedssfeer. De ons laatst bekende boom met watervleermuizen stond nog dicht bij de noordrand van het bos. Dit jaar zou de gemeente laten onderzoeken of de watervleermuizen nog wel enige boom in het Sterrebos gebruiken. Het resultaat daarvan zou in juli van dit jaar bekend moeten zijn. Het definitieve rapport komt gewoonlijk pas in januari/februari. Maar misschien kan Regelink c.q. de gemeente u daarover toch al informeren?	RVO onderschrijft de conclusie in het projectplan (p.42) dat geluidsverstoring (trillingen via de lucht) voor vleermuizen minder relevant is, in die zin dat zij niet gevoelig zijn voor geluid dat binnen het bereik van het menselijk gehoor ligt (Janssen et al. 2017, Meijer et al. 2018). RVO heeft geen aanleiding te vermoeden dat vleermuizen in de betreffende koloniebomen last zouden kunnen hebben van het intrillen van damwanden. Navraag bij de gemeente heeft duidelijk gemaakt dat er nog geen aanvullende informatie beschikbaar is over het gebruik van bomen in het Sterrebos door vleermuizen.	Geen
23	02	De verwijzing onderaan pagina 14 van de ontheffingsaanvraag over (alleen) de verstoring door ultrasoon geluid lijkt te slaan op de informatie van Rijkswaterstaat d.d. 30 april 2021, niet van 3 mei.	U heeft gelijk dat de datum van de aanvullingen op 30 april staat. Echter zijn de bestanden op 3 mei bij RVO ingediend. De datum van 3 mei houden wij dan ook aan.	Geen
24	02	"Pag. 26: Wij maken bezwaar tegen uw mening dat de actieradius van de dwergvleermuis enkele kilometers is en dus 200 meter omvliegen maar een relatief kleine afstand is. Een omweg van 200 meter leidt tot een significant energieverlies voor een vliegroute vanaf een kolonieverblijfplaats."	De werkzaamheden die mogelijk geleid hebben tot het veranderen van de vliegroute zijn reeds uitgevoerd en eventuele verstoring die daar het gevolg van is valt daarmee buiten de huidige aanvraag.	Geen

25	02	Wij willen u in dit verband laten weten, dat wij van bewoners in het stadsdeel ten zuiden van de Braillevijver de laatste jaren regelmatig opmerkingen hebben gekregen dat zij opeens veel minder vleermuizen zien.	Het is moeilijk deze kwalitatieve waarneming te duiden. RVO heeft geen reden om aan de onafhankelijk monitoring van Rijkswaterstaat te twijfelen.	Geen
26	02	Verder is de kolonie dwergvleermuizen in de Helpermolenstraat (die op 800 meter van de Julianavijver, zie boven) na het verwijderen van de beplanting van de Julianavijver niet teruggekomen op hun normale verblijfplaats(en). De "vaste" kolonie telde normaliter 80-100 dieren en huisde op een beperkt aantal plaatsen in de wijk. Een groot aantal daarvan vloog vanaf de kolonieplaats direct naar het noorden of noordwesten (richting Julianavijver via het Helperdiep) en een ander deel naar het oosten (Hereweg/ Sterrebos). Het eerste jaar na het verlies van het Julianagebied arriveerde er een kleine groep van 25 vleermuizen in de Helpermolenstraat, die blijkens hun gedrag de kennis over de goede verblijfplaatsen wijk miste. Ze zijn in korte tijd drie keer van plaats veranderd; geen van die verblijfplaatsen was ooit eerder gebruikt. Het jaar daarop heeft een groep van 35 dieren ook weer op de laatste van deze drie verblijfplaatsen zijn intrek genomen. Pas vorig jaar heeft zich voor het eerst weer op een van de "oude" verblijfplaatsen een groep van meer dan 100 dwergvleermuizen gevestigd. Ook dit jaar 2021 had de groep weer zijn de "oude" omvang. De verblijfplaatsen zijn nadrukkelijk opgeschoven naar het oosten. De uitvliegende dieren gaan ook linea recta oostwaarts richting Hereweg/Helperzoom. Daarop afgaand menen wij dat deze dieren geen gebruik maken van de compensatie bij de Hora Siccamasingel. Wij hebben in de dialoog besprekingen indertijd ook aangegeven dat er afgezien van de genoemde kolonie veel meer dwergvleermuizen hun lokale foerageergebied zouden verliezen, en dit lijkt voor hen met succes te zijn gecompenseerd.	Door monitoring om de effectiviteit van de mitigerende en compenserende maatregelen te borgen, blijft de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd. Monitoring blijft van kracht ook in de 'nieuwe' ontheffing, zie voorschriften m. en n. en nieuw voorschrift o.	Geen